

TARTU ÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Tauno Tekko

**SPORDITARISTU INVESTEERINGUTE JA
TEGEVUSKULUDE RAHASTAMINE SEPA
JALGPALLIKESKUSE NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: dotsent Kertu Lääts

Tartu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele

dotsent Kertu Lääts

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2017. a

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Tauno Tekko

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Sporditaristu investeeringute ja tegevuskulude rahastamise põhimõtete teoreetilised seisukohad	7
1.1. Sporditaristu rahastamise eesmärgid ja mõjud.....	7
1.2. Sporditaristu rahastamise võimalused ja valiku kriteeriumid	12
1.3. Sporditaristu rahastamine läbi ühisrahastuse	16
2. Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise analüüs	21
2.1. Uurimismetoodika tutvustus	21
2.2. Ülevaade Sepa Jalgpallikeskusest	24
2.3. Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise analüüs	29
2.4. Ühisrahastuskampaania tulemused ja mõju	36
2.5. Sepa Jalgpallikeskuse rahastamise järelused	40
Kokkuvõte	45
Viidatud allikad.....	49
Lisad.....	54
Lisa 1. Sepa Jalgpallikeskuse projekti esimene etapp.....	54
Summary	55

SISSEJUHATUS

Spordi rahastamise üle on vaieldud avalikult väga palju. Rahanappus on märksõna, mis käib spordiga kaasas ja kasvavad kulutused nii sporditaristute rajamisel kui ka spordis üldisemalt süvendavad rahvusvahelises konkurentsisis püsimise probleemi veelgi. Eesti spordi rahastamisel heidetakse ette näiteks ebaloogilist rahajagamist spordiorganisatsioonide vahel, läbipaistvuse puudumist ja konkreetsemate regulatsioonide vajadust.

2006. aasta jalgpalli maailmameistrivõistluste korraldaja Saksamaa investeeris suurturniiri jaoks sporditaristutesse 1,4 miljardit eurot. Neli aastat hiljem sama turniiri võõrustanud Lõuna-Aafrika Vabariik kulutas staadionitele ligikaudu üks miljard eurot. (Maennig, Du Plessis 2007: 580-581) Käesoleva bakalaureusetöö valmimise hetkeks toimus kõige hiljutisem turniir maailma parima jalgpalli rahvuskoondise leidmiseks 2014. aastal Brasiilias. Kuigi suurvõistluse jaoks oli planeeritud sporditaristutesse finantseerida 2,5 miljardit eurot, siis lõpuks kulutas korraldajamaa staadionitele 3,2 miljardit eurot (Bolsmann *et al.* 2015: 274). Sporditaristusse (seal hulgas jalgpalliväljakutesse) investeeritakse järjepidevalt ja aina enam suuremaid summasid.

2016. aasta juulis valmis ühisrahastuskampaania abil Tartus Jalgpallikool Tammekale kuuluv Sepa Jalgpallikeskus. Kompleksi loomine sai teoks ühiselt aktiivsete inimeste ja ettevõtjate rahastamise kaasabil. Kuid veelgi tähtsam on küsimus, kuidas peaks spordiklubi Sepa kompleksi üleval pidama ja rahastama. Seega on oluline uurida, kuidas efektiivselt majandada sporditaristut ja milliste tegevuskuludega tuleb arvestada, et hoida jalgpalliväljakut heas seisukorras. Samuti peab silmas pidama Sepa jalgpalliväljaku eripära, mille kunstmuru altküttesüsteem võimaldab küll aastaringset sportimist, kuid kompleksi omanikule on see kulukas. Spordiklubil tuleb senisest enam mõelda kulude planeerimisele, millal ja kui suures mahus kütta kunstmurustaadionit ning millised rahastust nõudvad tegevuskulud sellega kaasnevad.

Jalgpallikeskuse valmimist rahastas nii Tartu Jalgpallikool Tammeka, Tartu linn ja Eesti Jalgpalli Liit kui ka ühisrahastuskampaania näol era- ja juriidilised isikud. Autori poolt valitud Sepa Jalgpallikeskus on aktuaalne, sest sai hiljuti valmis ning erinevalt enamusest spordiväljakutest kuulub see spordiklubile mitte linnale. Sepa Jalgpallikeskuse valmimise hetkeks oli tegemist Eesti spordiajaloo suurima ühisrahastuskampaaniaga, mille jooksul koguti suur osa projekti rahast ennenägematu ruutmeetrite müümisega. Praeguseks on oluline osa investeeringutest jalgpallikeskusesse tehtud ja kõik projekti panustajad loodavad, et see tasub ennast ära veel kaua.

Antud töös käsitletakse sporditaristu nii investeeringute kui ka tegevuskulude rahastamist. Kitsamalt on antud töö fookus suunatud konkreetsele klubile ja staadionile ehk Tartu Jalgpallikool Tammekale ja Sepa kunstmurustaadionile. Varasemalt on uuritud spordijuhtimist, kuid seda vaid spordiklubide tasandil. Kindla kohta või staadioni kohta pole käesoleva bakalaureusetöö autor uurimust leidnud.

Antud töö eesmärgiks on välja selgitada Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise põhimõtted. Eesmärkide täitmiseks koostas autor järgnevad uurimisülesanded:

- selgitada sporditaristu rahastamise eesmäärke ja mõjusid,
- iseloomustada sporditaristu rahastamise võimalusi ja valikukriteeriumeid,
- käsitleda ühisrahastuse eripärasid,
- anda ülevaade Sepa Jalgpallikeskusest ja selle omanikust,
- analüüsida Sepa Jalgpallikeskuse investeeringuid ja tegevuskulusid ning nende rahastamise põhimõtteid,
- iseloomustada ühisrahastuskampaania tulemusi ja mõju,
- tuua välja peamised järeldused ja autoripoolsed ettepanekud.

Bakalaureusetöö sisuline osa koosneb kahest peatükist. Esimene osa on teoreetiline ja teine empiiriline. Teooria osa esimeses alapeatükis käsitletakse sporditaristu rahastamise eesmäärke ja mõjusid. Teises alapeatükis kirjeldatakse sporditaristu rahastamise võimalusi ja valiku kriteeriume ning kolmandas alapeatükis keskendutakse ühisrahastuse eripära välja toomisele.

Bakalaureusetöö teises peatükis ehk empiirilises osas antakse ülevaade Sepa Jalgpallikeskusest. Lisaks uurimismetoodika tutvustusele käsitletakse ühisrahastuskampaania tulemusi ja mõjusid. Autor teeb Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise kohta analüüsi ja esitleb neid koos tulemuste ja järeldustega.

Antud tööd iseloomustavad märksõnad: spordi rahastamine, ühisrahastus, sporditaristu investeeringud, sporditaristu tegevuskulud ja Sepa Jalgpallikeskus.

1. SPORDITARISTU INVESTEERINGUTE JA TEGEVUSKULUDE RAHASTAMISE PÕHIMÕTETE TEOREETILISED SEISUKOHAD

1.1. Sporditaristu rahastamise eesmärgid ja mõjud

Bakalaureusetöö esimene peatükk on teoreetiline, kus vaatluse all on sporditaristu investeeringute ja tegevuskulude rahastamise põhimõtete seisukohad. Selles alapeatükis käsitletakse sporditaristu rahastamise eesmäärke ja mõjusid.

Spordiliikumise põhieesmärkideks on rahva kehaline vormisolek ja sportliku eneseteostuse võimalus. Sporti finantseeritakse mainitud põhieesmärkide saavutamiseks. Samuti rahastatakse sporti rahva elujõu ja rahvusliku identiteedi jaoks. (Sommer *et al.* 2004: 4, 12) Sportlikuks eneseteostuseks on vaja sporditaristuid, sest nende puudumisel pole võimalik kõikidel inimestel sportlikus mõttes ennast täielikult realiseerida.

Ühest definitsiooni sporditaristule pole, kuid enamasti võrdsustatakse see spordi infrastruktuuriga. Spordi infrastruktuuri peamine eesmärk on tagada kohalike elanike rahulolu spordiga tegelemise võimalustega antud piirkonnas (Hobza, Dohnal 2008: 7). Käesolevas töös peab autor sporditaristuks infrastruktuuri, mis hõlmab spordirajatise koos selle juurde kuuluvate abihoonetega ning mis omakorda on eelduseks spordiga tegelemiseks.

Riigikogu määratles Eesti spordipoliitika visiooniks ja üleriigiliseks eesmärgiks, et aastaks 2030 vastab eestimaalaste vaimne ja kehaline tasakaal ning heaolu Põhjamaade tasemele ning Eesti elukeskkond soodustab kehalist aktiivust koos kaasnevate teenustega, mis suurendavad inimeste eluiga ja parandavad eneseteostuse võimalusi ning majanduskasvu. Eesti Vabariigi arengusuunaks on, et liikumispaiku ning –alasid käsitletakse planeerimisel ja projekteerimisel avaliku ruumi lahutamatu osana ning sporditaristu peab olema kõigile kättesaadav. (Eesti spordipoliitika ... 2015)

Eesti Vabariik peab oluliseks, et Eesti on rahvusvahelisel tasemel tulemuslikult ja väärikalt esindatud. Tähtsaks hinnatakse Eestis rahvusvaheliste spordivõistluste ja – ürituste korraldamist, mis mõjutab positiivselt majandust ja elanikkonna spordihuvi. Võistluste jaoks tehakse koostööd turismi-, reklaami- ja teiste ettevõtete ning organisatsioonidega ning selle tarbeks ajakohastatakse sporditaristu. (Eesti spordipoliitika ... 2015) Selleks, et rahvusvahelisi spordivõistlusi korraldada ja välismaa sportlasi Eestisse meelitada, peavad spordi tegemise tingimused olema samuti rahvusvahelisel tasemel. Bakalaureusetöö autori arvates on sporditaristute ajakohastamine väga vajalik, et Eestis toimuvate võistluste vastu oleks huvi ka välismaa sportlastel.

Sporditaristuid kasutavad erinevad inimeste huvigrupid. Kõigil neil on omad eesmärgid ja ootused sporditaristu suhtes. Käesoleva töö autor jagab sporditaristu kasutajad kolme gruppi:

- tippsportlased,
- harrastussportlased,
- noorsportlased.

Raha tähendus ei ole tipp- ja harrastusspordis samasugune. Harrastusspordis peaks olema materiaalseid väärtusi piisavalt, aga mitte üleliia, sest muidu kaob inimestes motivatsioon. Sellisel kujul sportimisel ja sporditaristute kasutamisel on määrav pigem sisemine vajadus. Tippspordi puhul peab olema raha piisavalt, et areneda ja kasutada ära oma maksimaalne potentsiaal. (Tippspordi raha ... 2014)

Siinkohal autor ei nõustu, et liigne raha vähendaks või kaotaks täielikult harrastusspordiga tegelevatel inimestel motivatsiooni spordiga jätkata. Uued ja uhked jõusaalid näiteks meelitavad inimesi treenima ning enamasti on need spordiasutused rahvast täis. Küll aga on autori arvates ebaloogiline käitumismuster see, kui inimene sõidab autoga kolm kilomeetrit jõusaali ja sama palju tagasi vaid selleks, et joosta seal viis kilomeetrit jooksulindil. Ratsionaalsem oleks joosta koduümbruses, mitte sõita autoga maha pikem distants, kui jooks seda ise on. Samas, kui jooksulint aitab sisemist vajadust inimesel harrastusspordiga tegelemisel tõsta, siis see on loomulikult positiivne.

Tippspordi puhul nõustub käesoleva bakalaureusetöö autor, et raha peab olema piisavalt, et tippспортlane saaks areneda ja kasutada oma maksimaalset potentsiaali.

Kui tippspordis on sporditaristu kvaliteetsus esmatähtis, siis harrastus- ja noortespordis pole see nii oluline. Harrastus- ja noortespordiga tegelemiseks pole kõige olulisem modernsetel spordirajatistel treenimise võimalus, vaid sisemise motivatsiooni ja vajaduse rahuldamise võimalus läbi spordiga tegelemise. Samas peavad sporditaristud olema siiski piisavalt kvaliteetsed, et mitte kahjustada harrastus- ja noorsportlase tervist ning võimaldada mingi kindla spordialaga tegelemist. Harrastus- ja noortesport on eelkõige füüsilise vormi ja tervise parandamiseks ning tippспорт maksimaalsete võimete saavutamiseks ja võistlustel konkurentidega võrdlemiseks.

Sporditaristu omanikuks võib olla kas riik, kohalik omavalitsus või spordiklubi. Sporditaristu jätkusuutlikkuse tõttu tuleb sellesse investeerida regulaarselt. Käesoleva töö autor jagab sporditaristusse investeeringud kolmeks:

- täiesti uude spordirajatisse investeerimine,
- senise spordirajatise renoveerimise investeering,
- spordirajatise tegevuskuludesse investeerimine.

Lisaks spordirajatise investeeringusse finantseerimisele ehk spordirajatise valmis ehitamisele ja arendamisele tuleb leida läbi investeeringute ka tegevuskuludele rahastus. Selleks peabki spordirajatise omanik leidma tegevuskuludele tulud, mis need ära kataksid. Juhul kui tegevuskulud ületavad regulaarselt tulusid, siis pole spordiväljak jätkusuutlik ja ka esialgne investeering kaotab oma väärtuse.

Vabariigi Valitsus kiitis heaks 1998. aastal koostatud riiklikud spordipoliitika põhisuunad. Samal aastal kinnitati Eesti esimene spordiseadus. Seadus määras üldised organisatsioonilised ja õiguslikud alused spordikorraldamiseks ja –edendamiseks. 2005. aastal võeti vastu uus spordiseadus, mis jõustus aasta aega hiljem. Täiendatud seaduses määrati kindlaks spordiürituste korraldamise nõuded ning formuleeriti spordilähetus ja olümpiavõitja riiklik toetussüsteem. (Sport 2017) Järgnevalt toob autor välja spordiseadusest kaks olulisemat lõiget antud teema valguses.

Spordiseaduse § 1 lg 1 kehtestab spordi korraldamise üldised organisatsioonilised ja

õiguslikud alused, sportlase ja treeneri õigused ja kohustused, olümpiavõitja riikliku toetussüsteemi, spordi finantseerimise alused ning spordiürituste korraldamise nõuded ja vastutuse nõuete rikkumise eest. Sama seaduse § 9 lg 1 käsitleb riigieelarvest spordi finantseerimise aluseid ning määratleb spordiorganisatsioonile toetuse ainult juhul kui spordiühendusel on arengukava ja kes on riikliku statistilise vaatluse korraldajale esitanud nõuetekohase riikliku statistika aruande tähtaegselt. (Spordiseadus 2005)

Euroopa Spordi Harta artikkel 1 kohaselt on harta eesmärk kindlustada igale inimesele võimalus spordiga tegeleda, kaitsta ja vormida spordi moraalseid ja ka eetilisi aluseid, sporti tegevate inimeste inimväarikust ja ohutust; hoides sporti, nais- ja meessportlasi alavääristamise eest, seal hulgas keelatud meditsiiniliste ainete kasutamise eest. Sama artikkel 10 kohaselt tuleb kindlustada ja tõhustada inimeste kehalise, sotsiaalse ja vaimse hüvangu paranemist iga põlvkonnaga. Sportlike tegevusi tuleb korraldada kohaldudes piiratud vahenditele ning toimumist säästliku ja tasakaalustatud keskkonnahoiu tingimustes ja seda nii linna, looduse kui ka veekogu tingimustel. Spordirajatiste projekteerimisel ja ehitamisel tuleb looduse ja keskkonna iseärasustega arvestamist. See tähendab püüdlust säilitada loodust ja keskkonda. (Euroopa Spordi ... 1992) Seega nii Spordiseaduse kui ka Euroopa Spordi Harta kohaselt on igal inimesel õigus tegeleda endale meeldiva spordialaga ilma, et teda alavääristatakse. Nii riik kui ka kohalikud omavalitsused peavad tagama inimestele sporditaristu näol võimaluse endale meeldiva spordialaga tegelemiseks.

Aastatel 1990 kuni 2012 ehitasid endale uue staadioni (või renoveerisid seda põhjalikult) Ameerika Ühendriikide ja Kanada viiest suurimast spordiliiga 140-st võistkonnast 125. Ameerika jalgpall, pesapall, korvpall, jalgpall ja jäähoki on need spordialad, mida peetakse kõige suuremateks liigadeks Põhja-Ameerikas. (Baade, Matheson 2012: 324) Seega, 22 aasta vältel otsustas 89% Ameerika Ühendriikide ja Kanada profivõistkondadest oma sporditaristusse investeerida. Bakalaureusetöö autori hinnangul on tegemist küll suure osakaaluga, kuid 22 aastat on pikk ajaperiood, mille tõttu pole saadud tulemus üllatav. Samas näitab see siiski, et sporditaristutesse investeeritakse järjepidevalt.

Abhinav Alakshendra (2016: 885) väidab, et tänapäeval on avaliku sektori vahenditega rahastamine osakaalult suurem professionaalsete spordistaadionite ehitamisel, kui

eraisikute panus. Spordiliigad ja –klubid suudavad hästi valijaid ja kohaliku valitsuse ametnikke veenda, et staadioni ehitust peaks toetama valitsus. Nii saavutataksegi suured luksuslikud spordiväljakud. Artiklis tuuakse välja, et selles valitseb ebaõiglus, sest paljud ei osale staadionil spordiüritustel, aga kõik peavad läbi maksude selle ehituse eest tasuma. Kuigi uued sporditaristud tekitavad linna uusi töökohti ja suurendavad restoranide ning hotellide nõudluse kasvu, siis mõned uuringud soovivad sporditaristute asemel investeerida haridusse ja kohalikke äridesse. See suurendab rohkem heaolu ja vähendab ebavõrdsust, kui uute staadionite ehituse toetamine. (Alakshendra 2016: 885, 890) Seega on erinevaid arvamusi, kas uhked spordiväljakud on majanduslikult kasulikud või mitte.

Sporditaristu rahastamise vajadus ja mõttekus sõltub sellest, kas on tegu ühekordse ürituse või siis jätkuva tegevusega. Suurvõistluste jaoks, näiteks olümpiamängud või jalgpalli maailmameistrivõistlused, tehakse nii riigi kui ka sponsorite poolt suured investeeringud sporditaristu täiendamiseks. Suurturniiride ajal on spordirajatised kasutuses, kuid võistluste lõppedes ei pruugi need väljakud alati rakendust leida. Näiteks 2016. aastal Rio de Janeiro olümpiamängudel nii ava- ja lõputseremooniat kui ka jalgpallikohtumisi võõrustanud Maracana staadionil pole 2016. aasta lõpust enam ühtegi üritust toimunud ning on halvas seisukorras (Leheste 2017). Pikaajalises vaates pole selline investeering autori arvates mõttekas, sest tegemist on väga suurte kulutustega, mille kasu on vaid lühiajaline ning neid samu rahalisi vahendeid saaks inimeste hüvanguks mõistlikumalt kasutada. Sporditaristu rahastamine jätkuva tegevuse, näiteks spordiklubide puhul taristu loomiseks, on ühiskonna seisukohalt mõttekam, sest spordirajatise rakendamine toimub seal pikemaajaliselt.

Vaadeldes sporditaristu vajadust jalgpalli seisukohalt, siis kõige tähtsamateks on jalgpalliväljakud. Peamised spordirajatised on loomulikud ehk naturaalmuruga jalgpalliväljakud. Sõltuvalt kliimast ei saa looduslikku muru aasta läbi kasutada. Seega on tänapäeval loodud ka kunstmurukattega jalgpalliväljakud, millel saab mängida aasta ringselt. Jalgpalliga saab tegeleda ka saali- ja rannatingimustes ning samuti vajavad jalgpallurid kergejõustikuhalle, et enne võistlushooaega oma füüsilist vormi parandada. Kunstmuruväljak on kunstmurukattega jalgpalliväljak, mis võrreldes naturaalmuruga taristute ees saab kasutada ajaliselt rohkem, nõuab vähem hoolt ja on ilmastiku

muutlikkusele vastupidavam (Zanetti *et al.* 2013: 767). Bakalaureusetöö autori arvates on kunstmurude vajalikkus suur, sest Eesti kliimas ei saa naturaalmurul jalgpalli mängida hilissügisel, talvel ja varakevadel. Lisaks ei ole Eesti muruväljakud kvaliteetsed ja tihti eelistatakse mängida jalgpallivõistlusi kunst- mitte naturaalmurul. Mittekvaliteetsete naturaalmurude pinnas on künklik, mistõttu teeb mänguvahend ebaloomulikke pörkeid ja vähendab omakorda spordi kvaliteetsust ja vaatamängulisust ning suurendab vigastada saamise ohtu. Kunstmuruväljakud on küll erinevad, kuid pinnas on siiski ühtlane ning ebestandartsust on vähem.

Kui naturaalmuruga jalgpalliväljakud otseselt ei amortiseeru, siis kunstmuruväljakud muutuvad autori hinnangul mängukõlbmatuks hiljemalt kümne aastaga ning siis tuleb väljakule sporditegevuse jätkumiseks uus kiht panna. Väljaku elueal on seos hoolduse kuludega. Kui väljakut ei hooldata, siis lühiajaliselt on küll kulude kokkuhoid, kuid kogu investeeringu kasutusaeg lüheneb. Korraliku hooldusega saab jällegi jalgpalliväljaku eluiga pikendada. Kunstmuruväljakut tuleb enim hooldada talviti, sest siis on staadionil jäätumisoht, mis muudab sporditegemise seal keeruliseks. Kõige lihtsam, kuid ka kalleim moodus väljaku jäätumise vältimiseks on kasutada altküttesüsteemi. Naturaalmuruväljakul talvel sportida ei saa ning seetõttu hooldamisel jäätumise vältimiseks kulusid ei teki. Küll aga tuleb naturaalmuruväljakutel erinevalt kunstmuruväljakutest teha regulaarselt pinnasetöid, et staadion oleks võistluste jaoks mängukõlblik.

1.2. Sporditaristu rahastamise võimalused ja valiku kriteeriumid

Olles eelmises alapeatükis käsitlenud spordi ja sporditaristu rahastamise vajadust, siis järgnevalt tuleb vaatluse alla sporditaristu rahastamise võimalused. Eelnevalt on tutvustatud põhjuseid, miks sporditaristuid investeerida tuleks ning selles töö osas selgitatakse, kuidas seda teostatakse.

Spordi rahastamine on praegu ja ilmselt ka edaspidi üks vaidlusrohkemaid teemasid. Peamiseks põhjuseks on rahanappus ning selle vähesegi jagamine tekitab lisa vaidlusi ja probleeme. Sporti seostatakse üha tihedamini üksnes kaubana ja spordi arengukavad on muutumas äriplaanideks, mille põhirõhk on sporditeenuste müümine ning selle taga on mõne kitsama grupi inimeste kasu saamine. (Sommer *et al.* 2004: 3)

Sporditaristute rahastamise võimalused jagas Alakshendra (2016: 885) järgnevalt: erasektori vahenditega rahastamine, avaliku sektori vahenditega rahastamine ning avaliku ja erasektori koostöö. Erasektori vahenditega rahastamine on kõige lihtsam ja mittevastuolulisem. Sellise rahastamise puhul leiab klubi staadioni ehituse jaoks raha oma kasumist või laenude toel. Viimastel aastatel on ainult erasektori vahenditega staadionite rahastamine vähenenud märgatavalt. 2010. aastal valmis Metlife staadion, mis on koduväljakuks Ameerika jalgpalli klubidele New York Jets ja New York Giants. Mainitud sporditaristu näol on tegemist ühe kallima staadioniga, mis kunagi ehitatud, ja märkimisväärne, et see ehitati ainult erasektori vahenditega. Metlife staadioni plussiks oli strateegia, et kulud jagati kahe meeskonna vahel. 1923. aastal valminud Los Angeles Coliseum oli esimene sporditaristu, mis rahastati täielikult avaliku sektori vahenditega. Milwaukee County staadion 1950. aastail oli esimene kord, kui valitsus investeeris sporditaristusse, et tuua linnale majanduslikku kasu. Täieliku avaliku sektori vahenditega rahastamise puhul on vastuoluline, et kuigi maksumaksjate raha eest kannab valitsus kogu staadioni valmimise kulud, siis võistkond, kellele sporditaristu ehitati, saab kogu kasu endale. Täielikult avaliku sektori vahenditega rahastamise osakaal on samuti vähenenud. Avaliku ja erasektori koostöö on viimasel ajal laialdaselt kasutatud. Enim kasutatakse rahaülekandeid, maksude vähendamisi, infrastruktuuri parandamist, töökulude toetusi ja maksuvabasid pikaajalisi võlakirju. (*Ibid.*: 885-887)

Eesti riik toetab võimalusel harrastussporti, tippsporti ja noortesporti ning soovib, et eestlaste liikumisharjumus edeneks. Nimelt toetab riik mitmesuguseid spordiorganisatsioone ning investeerib spordirajatiste ja liikumispaikade ehitusse ja ka olemasolevate rajatiste ajakohastamiseks. Riigieelarvest saab tegevustoetust ligikaudu 45 spordialaliitu, 15 maakondlikku spordiliitu ja viis spordiühendust. Eesti sporti ja liikumisharrastust rahastavad lisaks Kultuuriministeeriumile ka Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu, Eesti Olümpiakomitee, Haridus- ja Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium. (Spordi rahastamine 2017)

Tippspordi rahastamine saab tugineda riigile, omavalitsusele või sponsoritele. Sponsorite all peetakse silmas ettevõtjaid. Tippsport on kallis ning finantseerimine võiks tulla suurtest organisatsioonidest, mis Eesti näitel oleks riik või suurettevõtted. Spordi ja seal hulgas sporditaristute finantseerimise võimalus võiks tulevikus olla

riigifirmade kohustus sporti toetada. Riik sunnib riigifirmasid toetama sportlasi või alaliite, sest neil on reaalselt vahendeid seda teha. (Tippspordi raha ... 2014) Siinkohal autor ei nõustu, et tippspordi rahastamist sponsorite näol peetakse silmas ainult ettevõtjaid. Tippspordi puhul on küll toetussummad suured, kuid lisaks ettevõtjatele saavad samuti eraisikud toetada sportlasi.

Kohalikud omavalitsused, üksikisikud, ettevõtted ja riik toetasid Eestis sporti 2015. aastal kokku natuke enam kui 137 miljoni euroga. Spordiseaduse kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesandeks toetuse andmine oma tegutsemispiirkonnas asuvate spordiorganisatsioonide tööle. Mainitud aastal eraldasid kohalikud omavalitsused spordile 45,5 miljonit eurot, millest 7 miljonit kulus investeringuteks, 24 miljonit spordiobjektide ülalpidamiskuludeks ja 14,5 miljonit spordiorganisatsioonide tegevustoetusteks. Jätkuvalt on kasvanud spordiobjektide ülalpidamiskulud ning selletõttu on toetused spordiklubidele ja –koolidele vähenenud. Üksikisikuteks on enamasti inimesed, kes sporti tehes maksavad spordiklubide liikmemaksu ja kannavad üritustel osalemisega seotud kulud. Aastas panustavad üksikisikud sporti umbes 41,7 miljonit eurot. (Aruanne ... 2016: 7)

Ettevõtted toetavad Eesti sporti aastas ligikaudu 25 miljoni euroga. Enamasti rahastatakse tippsporti tegevaid sportlasi otse või läbi spordiklubide ja spordialaliitude. Riik rahastab sporti erinevate allikate kaudu samuti ligikaudu 25 miljoni euroga aastas. Eesti riik keskendub liikumisharrastusele ja saavutusspordile. Peamisteks riigi spordi rahastamise allikateks on Kultuuriministeerium, Eesti Kultuurkapital, Hasartmängumaksu Nõukogu, riigi osalusega ettevõtted, riigikogu, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus, Haridus- ja Teadusministeerium ning Sotsiaalministeerium. 2016. aasta spordi finantseerimise prognoosi 5,9 miljoni euro kasv võrreldes 2015. aastaga on tingitud investeringutest Lilleküla jalgpallistaadionisse ja Pärnu Rannastaadionisse. (Aruanne ... 2016: 7-8)

Eesti Olümpiakomitee endine esimees Neinar Seli tunnistab, et noorte- ja tippspordile raha jagamise kord on põhjendamatult keeruline ja ebatõhus. Heade tulemuste saavutamiseks peaks Eesti sportlastele võimaldama samasuguseid tingimusi nagu teiste riikide tippsportlastel. Seli sooviks spordipoliitika muutust, sest sport vajab eelkõige rahalist abi, mitte vahemehi või –organisatsioone. Hasartmängumaksu seadust tuleks

muuta nii, et varasemalt Hasartmängumaksu Nõukogule laekunud summad eraldatakse spordiprojektide toetuseks. (Seli 2015) Bakalaureusetöö autor nõustub, et häid tulemusi tippspordis ei saa eestlastelt loota, kui sporditaristu jääb teistele riikidele alla.

Peamisteks finantseerimisallikateks on laenukapital, erinevad toetused ja omakapitaliga finantseerimine (Raising ... 2015: 4). Finantseerimist võib jagada lühi- ja pikaajaliseks. Lühiajalist rahastust vajab ettevõtte kasvufaasis ja pikaajalist finantseerimist pigem laienemisfaasis. (Gallagher, Andrew 2007: 561) Finantseerimisallikaid saab vaadelda kui sisemisi ja väliseid. Sisemised finantseerimise allikad on ettevõtte sisesed omavahendid. Nendeks võivad olla näiteks äritegevusest tekkinud kasum. Väliste rahastamisallikate korral finantseeritakse äriühingut väliselt, näiteks toetusi saades või laenu võttes. (Petersen, Carpenter 2002: 299)

Euroopa Spordi Harta artikkel 12 mainib, et taotluste ja eesmärkide elluviimine peab olema toetatud ja rahastatud nii riiklikest, regionaalsetest ja kohalikest vahenditest. Spordi toetamist peab soodustama ühendatult nii era- kui riiklikest vahenditest. Lisaks luua spordisektoris riikide poolt vajalikke ressursse edasise arengu tagamiseks. (Euroopa Spordi ... 1992)

Andras Becsky *et al.* (2015: 6) võtsid oma uurimuses vaatluse alla avaliku sektori vahenditega sporditaristute rahastamise Debreceni linnas, mis asub Ungaris. Autorid jagasid valitsuse rahastamise otseseks ja kaudseks. Otsese rahastamise näitena toodi välja Debreceni VSB jalgpalli võistkonna Nagyerdei staadion ja Debreceni ujula. Nagyerdei staadioni rekonstrueerimist toetas Ungari valitsus rahaliselt. Debreceni ujula kaasajastatud vee taaskasutussüsteemi rajamisel oli valitsusel samuti suur roll ning selle tulemusel on süsteem efektiivsem ja odavam kui varem. Kaudse rahastamise näitena tuuakse Debreceni Jäähall. Ungari valitsus kogub maksumaksjatelt makse, millest osa läheb kohalikku spordiliitu. Seal otsustatakse vastavalt vajadusele, mida tuleks spordi edendamise nimel toetada. 2014. aasta septembris avati kaudse rahastamise ehk maksumaksjate raha eest pidulikult Debreceni Jäähall. (*Ibid.*: 6) Abhinav Alakshendra (2016: 885) väidab, et tänapäeval on avaliku sektori vahenditega rahastamine osakaalult suurem professionaalsete spordistaadionite ehitamisel kui eraisikute panus.

1.3. Sporditaristu rahastamine läbi ühisrahastuse

Olles eelmises alapeatükis käsitletud sporditaristu rahastamise võimalusi ja valiku kriteeriume, siis järgnevalt tuleb vaatluse alla sporditaristu rahastamine läbi ühisrahastuse. Selles alapeatükis tutvustatakse ühisrahastuse eripära.

Ühisrahastus on üks võimalus sporditaristut rahastada. Rahastamise allikana on selline võimalus väga uudne. Ühisrahastust on erinevate autorite poolt defineeritud mitmeti. Bakalaureusetöö autor võttis vaatluse alla need definitsioonid, mis on ajaliselt uuemad. Koondades erinevate autorite käsitlused, loob bakalaureusetöö autor tabel 1 näol ülevaate ühisrahastuse definitsioonidest ning nende sarnasustest ja erinevustest.

Tabel 1. Ühisrahastuse defineerimine erinevate autorite poolt

Järjekorra number	Definitsioon	Sarnasus	Erinevus
1	„Ühisrahastus on projektide finantseerimise meetod, mis hõlmab interneti kommunikatsiooni kanalit projekti algatajate ja nende inimeste vahel, kes soovivad investeerida nendesse projektidesse (Toader 2015: 11).“	toimub internetis; kogutakse raha;	mille jaoks kogutakse raha; kuidas kogutakse raha.
2	"Ühisrahastus on kapitali kaasamine, mis ühendab investoreid ja ettevõtjaid interneti teel (Griffin 2012: 1).“		
3	"Mitme inimese kollektiivne pingutus, kus nad kasutavad ressursse, et toetada teiste inimeste või organisatsioonide algatatud projekte, mille tegevus on tavaliselt internetis (Buysere <i>et al.</i> 2012: 9).“		
4	"Ühisrahastus hõlmab endas enamasti läbi interneti tehtavat üleskutset kindla eesmärgi toetamiseks kogudes raha annetuse vormis või pakkudes vastutasuks mingit hüve tulevikus (Belleflamme <i>et al.</i> 2014: 4).“		
5	"Ühisrahastus on termin, mis hõlmab mitmeid erinevaid mudeleid raha kogumiseks, kuid kõikidel mudelitel on sarnasuseks, et saadakse tavaliselt raha inimestelt väikestes kogustes veebilehtede kaudu (Fallone 2014: 11).“		

Allikas: (autori koostatud tabelis mainitud allikate põhjal)

Tabelis 1 on esitatud viie autori ühisrahastuse definitsioonid. Kõikide puhul on

sarnasuseks, et kogutakse raha ja seda just internetis. Erinevuseks on see, mille jaoks kogutakse raha. Esimese ja kolmanda definitsiooni puhul soovitakse saada raha projekti jaoks. Belleflamme jt arvates kogutakse raha kindla eesmärgi jaoks. Teises ja viiendas definitsioonis ei mainita, mille jaoks kogutakse raha. Erinevus on ka selles, kuidas raha kogutakse.

Raha kogutakse kõikidel juhtudel internetis, kuid ainult neljandas definitsioonis mainitakse, mida võiks saada annetaja vastu sellesse projekti investeerides. Belleflamme ja tema kaasautorid toovad välja, et projekti panustajad võivad tulevikus saada vastutasuks mingeid hüvesid. Autor võtabki bakalaureusetöös lähtekohaks neljanda definitsiooni, sest see tundub olevat kõige täiuslikum käsitus ühisrahastusele. Ainukese definitsioonina tuuakse välja ka annetajate motivatsioon investeerimiseks. Seega, autor juhindub definitsioonist, et „ühisrahastus hõlmab endast enamasti läbi interneti tehtavat üleskutset kindla eesmärgi toetamiseks kogudes raha annetuse vormis või pakkudes vastutasuks mingit hüve tulevikus (Belleflamme *et al.* 2014: 4).“

Kuigi ühisrahastus on alles viimastel aastatel arenenud ja populaarsust kogunud, siis esimesed ühisrahastuse alged ulatusid 3000. aastani enne Kristuse sündi. Enne pankasid ja teisi finantsasutusi andsid valitsejad ja rikkad perekonnad inimestele laene, et edendada kogukonna tegemisi. Laene anti kõige jaoks, nii ettevõtluse kui ka infrastruktuuri arendamiseks. Laenuvõtjad said võlakirja, millel oli kirjas individuaalne intressimäär. Selle määras üksteiste tundmine ja kapitali vajaduse suurus. Ühisrahastuse toel rajati 1876. aastal USA Vabadussammas kui prantslased rahastasid skulptuuri ja ameeriklased selle jaoks pjeestaali. Ühisrahastuseks võib seda pidada, sest peeti kogunemisi, tehti teatri näidendeid, oksjone ja muud seesugust, et koguda raha. Kultuurimälestise arhitekt, Frédéric Auguste Bartholdi, lubas annetajatele Vabadussamba maketti graveeritud nimega. Tänapäeval võib vaadelda arhitekti käitumist kui vastukingitusel põhinevat ühisrahastamist. Ligi 100 aastat tagasi lubas Joseph Pulitzer iga annetaja nime trükkida kohalikku ajalehte. Miljonid inimesed annetasid, sest nad uskusid projekti ning tahtsid olla osa ajaloost. (Dresner 2014: 20-22)

Tänapäeva ühisrahastamise sünnikohaks ei peeta USA-d, vaid Euroopat. Euroopa keskklassi inimestel on materiaalseid vahendeid piisavalt, et ettevõtteid rahastada, kuigi USA-s on rohkem jõukamaid inimesi. Piisavate rahaliste vahenditega inimeste

potentsiaali saabki ühisrahastusega ära kasutada, kui võimaldada igal indiviidil investeerida mingisse projekti väike summa. Ühisrahastuse toimimise tingimuseks on algkapitali puudus, elanikkonna rikkuse hajuvus, innukas ettevõtlus, vabaturumajandus ja infrastruktuuri olemasolu. (Dresner 2014: 221)

Ühisrahastuse puhul on kaks osapoolt. Üheks on projekti algatajad, kes loovad kavandi, kuid neil endal puuduvad vahendid, et projekt teostada. Teiseks on toetajad, kes rahastavad projekti. Projekti algatajate ja toetajate kohtumispaid on internetis ühisrahastuse platvormidel. Nendel platvormidel saavad sponsorid valida erinevate projektide vahel ning toetada enda jaoks sobivaid. Sõltuvalt poliitikast peavad näiteks Poola ja Rumeenia ühisrahastuse platvormid kinni 0 kuni 10 protsenti kogutud rahasummast. (Toader *et al.* 2015: 11-13) Paul Belleflamme *et al.* (2013: 331) leidsid oma põhjalikus empiirilises uuringus, et mittetulundusühingu ettevõtteid saadab läbi ühisrahastuskampaania suurem edu, kui kasumile orienteeritud ettevõtetel.

Ühisrahastuskampaaniat rahakogumise eesmärgil saab jagada otseseks ja kaudseks. Otsese ühisrahastuskampaania korral projekti algataja teeb kindla inimeste hulgale oma ühisrahastuse platvormi (enamasti koduleht), mille kaudu kogutakse raha. Kaudse ühisrahastuse puhul kogutakse raha avalikkuselt läbi vahendajate platvormide. (Tomczak, Brem 2013: 342) Ühisrahastamise peamiseks liikideks on (Ühisrahastamisest lühidalt ... 2015: 7):

- vastastikune laenamine,
- omakapitalil põhinev ühisrahastamine,
- vastukingitusel põhinev ühisrahastamine,
- annetustel põhinev ühisrahastamine,
- kasumi või tulude jagamine,
- võlaväärtpaberitel põhinev ühisrahastamine,
- segasüsteemid.

Vastastikuse laenamise korral peetakse silmas seda kui ettevõtte laenab paljudelt investoritelt korraga. Hiljem makstakse laen koos intressidega rahvale tagasi. Omakapitalil põhineva ühisrahastamise puhul antakse mitmele investeerijale ettevõttes osalus. Vastukingitusel põhineval ühisrahastusel annab ettevõtte projekti panustajatele

vastuteeneks mitterahalise kingituse ja annetusel põhineval ühisrahastamisel toetatakse heategevuslikku projekti saamata selle eest midagi vastu. Kasumi või tulude jagamise korral jagab ettevõtte hilisemat kasumit või tulusid. Võlaväärtpaberitel põhineval ühisrahastamisel investeerivad isikud ettevõtte võlaväärtpaberitesse ja segasüsteemid kombineerivad erinevate ühisrahastamise elementide liike. (Ühisrahastamisest lühidalt ... 2015: 7)

Lisaks rahalisele kasule on ühisrahastamise puhul ka mitterahalised eelised võrreldes teiste rahastamise võimalustega. Ühisrahastamise mitterahalisteks eelisteks on (*Ibid.*: 9):

- idee tõestamine ja valideerimine (näitab ettevõttele kui teostatavaks ja väärtuslikuks inimesed seda projekti peavad);
- abi muud liiki rahastamisega (edukas ühisrahastuskampaania vähendab teiste rahastajate silmis riskitaset ning see võimaldab saada hiljem soodsamate tingimustega lisarahastust);
- kontakt rahvaga (kuna ühisrahastus hõlmab endast väga palju inimesi, siis ilma rahalisi kulusid tegemata võib ettevõtte saada väärtuslikke kogemusi või mõtteid);
- võimas turundusrelv (reklaam oma tootele või teenusele juba varem kui see reaalselt toimima hakkab).

Ühisrahastamisel on omad eelised, kuid sellel on ka omad võimalikud riskid. Ühisrahastamise riskid on (*Ibid.*: 10):

- miski ei taga, et eesmärk saavutatakse;
- kulude alahindamine;
- intellektuaalse omandi avalikuks muutumine;
- mainekahju;
- õiguslike ja avalikustamise nõuetega eksimine;
- seaduse rikkumine;
- probleemid platvormiga;
- investorite soov investeringust loobuda;
- probleemid seoses vastutusega investorite ees ja investorite käitumisega.

Ühisrahastus on üks viis, kuidas sporditaristut rahastada ning sellel on omad eelised ja

riskid võrreldes teiste rahastamise allikatega. Ühisrahastus on hea võimalus leida täiendavaid vahendeid projekti jaoks kui muud finantseerimisallikad ei täida kogu projekti maksumust. Ettevõtete puhul oleks annetusel põhinev ühisrahastamine kõige kasulikum, sest sellisel juhul ei peaks ettevõtte investeerijatele projekti toetamise eest vastutasuks midagi andma. Selline ühisrahastuse liik toimib enamasti ainult heategevuslike projektidega, sest investeerijad soovivad vastutasuks midagi ikkagi saada.

2. SEPA JALGPALLIKESKUSE INVESTEERINGUTE JA TEGEVUSKULUDE RAHASTAMISE ANALÜÜS

2.1. Uurimismetoodika tutvustus

Teoreetilises osas käsitleti sporditaristu rahastamise vajadust ja võimalusi ning ühisrahastuse eripära. Järgnev ja ühtlasi viimane peatükk on empiiriline, kus vaatluse all on Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamine. Empiirilise osa uurimisprobleemiks on välja selgitada Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise põhimõtted. Antud alapeatükis kirjeldatakse uurimismetoodikat.

Käesoleva töö autor kasutab andmekogumise meetoditena dokumendianalüüsi, poolstruktureeritud intervjuusid ja veebimaterjale. Bakalaureusetöö autori arvates on need meetodid kõige sobivamad, et saada Sepa Jalgpallikeskuse kohta vajalik informatsioon kätte. Dokumentidest tuleneb ülevaade erinevatest kuludest ja tuludest ning poolstruktureeritud intervjuud koos veebimaterjalidega võimaldavad täpsustada ja lisada vajalikku teavet Sepa Jalgpallikeskuse kohta. Antud bakalaureusetöös kasutatavad dokumendid on:

- Sepa Jalgpallikeskuse vertikaalplaneering;
- Sepa Jalgpallikeskuse teostatud tööde rahaline akt;
- Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud 31.03.2017 seisuga;
- kunstmuruväljaku kasutusgraafik (jaanuar kuni juuni 2017. aasta).

Lisaks dokumendianalüüsile viib autor läbi poolstruktureeritud intervjuud Sepa Jalgpallikeskusega seotud inimestega. Autor on tänulik, et kõik inimesed, kellele intervjuu tegemise soovi avaldati, sellega ka nõustusid. Intervjuusid on kokku kuus tükki. Valimisse kaasatud viis inimest on seotud Sepa Jalgpallikeskuse omanikuga ehk Tartu Jalgpallikool Tammekaga, kes on ühtlasi ka peamisteks keskuse rajamise

võtmeisikuteks. Valimisse on kaasatud ka üks jalgpallikeskuse kõrval asuva maja elanik, et käsitleda Sepa Jalgpallikeskuse mõjusid ka väljaspool Jalgpallikool Tammekaga seotud inimesi. Käesoleva töö autori arvates on valimi maht antud töös uurimisprobleemi analüüsimiseks sobiv, sest intervjuueeritavad on selles teemas pädevad ja nendelt saadav informatsioon Sepa Jalgpallikeskuse kohta on teema käsitlemiseks piisav. Autor on koostanud tabeli 2, et kirjeldada antud töö valimit.

Tabel 2. Ülevaade poolstruktureeritud intervjuu valimist

Kuupäev	Kestus (min)	Nimi	Amet	Seos Sepa Jalgpallikeskusega
10.04.2017	28	Kristjan Tiirik	Jalgpallikool Tammeka tegevjuht. Vastutab finantsvaldkonna, organisatsioonidega suhtlemise ja esindusmeeskonna eest.	Ühisrahastuskampaania meeskonna liige ja Sepa Jalgpallikeskuse rahaliste küsimuste eest vastutaja.
21.03.2017	67	Kalle Paas	Jalgpallikool Tammeka kommertsjuht. Vastutab avalike suhete eest.	Ühisrahastuskampaania eestvedaja.
17.04.2017	16	Kaarel Kiidron	Jalgpallikool Tammeka mängijad. Vastutab varustuse, turniiride ja esindusmeeskonna eest.	Ühisrahastuskampaania meeskonna liige.
12.04.2017	20	Ott Meerits	Jalgpallikool Tammeka noortetöö juht ja füsioterapeut. Vastutab noorte jalgpalli arendamise eest.	Füsioterapeudina osaleb Sepa Jalgpallikeskuses toimuvatel Tammeka treeningutel.
13.04.2017	15	Margus Parts	Jalgpallikool Tammeka füsioterapeut.	Füsioterapeudina osaleb Sepa Jalgpallikeskuses toimuvatel treeningutel.
31.03.2017	17	Jaan Laine	Bussijuht.	Elab Sepa Jalgpallikeskuse kõrvalmajas.

Allikas: autori koostatud

Autor järjestas tabelis 2 intervjuueeritavad antud töö tähtsuse seisukohast. Poolstruktureeritud intervjuud teostati ajavahemikus 21.03.-17.04.2017. Kõik intervjuud lindistati vastajate nõusolekul. Helisalvestisi pole transkriptsioonide näol töösse lisatud. Selle põhjuseks on hoida MTÜ Jalgpallikool Tammeka ärisaladusi. Ajaliselt kõige

lühem intervjuu kestis Margus Partsiga ja see oli 15 minutit pikk. Kõige pikem intervjuu oli Kalle Paasiga ja see kestis üks tund ja seitse minutit. Keskmiselt intervjueris autor vastajaid 27 minutit. Kogu intervjuude pikkus on 163 minutit ehk kaks tundi ja 43 minutit.

Järgmiselt kirjeldab autor empiirilise osa koostamiseks läbitud etappe. Peale teema valikut vajab autor ka Jalgpallikool Tammeka liikmetelt teema sobivuse ja andmete kättesaamise kohta nõusolekut. Selle heakskiidu sai bakalaureusetöö autor suuresti tänu regulaarsele kokkupuutele Jalgpallikool Tammekaga, kuna töö autor on viimased viis aastat kuulunud klubi tippmängijate meeskonda. Töö autoril paluti jätta bakalaureusetöö anonüümseks, et hoida võimalikke spordiklubi puudutavaid ärisaladusi.

Pärast nõusoleku saamist ning teoreetiliste materjalidega tutvumist alustas autor empiirilise osa uurimist intervjuerides ühisrahastuskampaania eestvedajat Kalle Paasi. Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania eestvedajana ehk juhina peaks kõige suuremad ja täpsemad teadmised just temal olema. Intervjuu Paasiga oli ka ajaliselt mitu korda pikem võrreldes ülejäänutega. Kõigepealt tutvustas autor Jalgpallikool Tammeka kommertsjuhile bakalaureusetöö eesmärgi ja visiooni, kuidas antud töö võiks välja näha. Seejärel viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu, mille põhitähelepanu oli suunatud ühisrahastuskampaania korraldamisele ning Sepa Jalgpallikeskuse rahastamise projekti tulemustele ja mõjudele.

Järgmisena intervjueris bakalaureusetöö autor Jaan Lainet, kes on Sepa Jalgpallikeskuse kõrvalmaja elanik. Bussijuhina töötava mehega oli käesoleva töö autoril samuti varasemalt kontakt olemas ning intervjuu teostamisega probleeme polnud. Vestluses Lainega arutati Sepa staadioni renoveerimise ehk Sepa Jalgpallikeskuse rajamise mõjusid antud piirkonnale.

10. märtsil õnnestus autoril teha intervjuu Kristjan Tiirikuga. Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania meeskonna liikmena ja Jalgpallikool Tammeka tegevjuhina töötava mehe käest sai autor vajalikud dokumendid analüüsimiseks. Intervjuul Tiirikuga käsitleti Sepa Jalgpallikeskuse investeeringuid ja tegevuskulusid. Pärast vestlust Jalgpallikool Tammeka tegevjuhiga intervjueris käesoleva töö autor Jalgpallikool Tammeka füsioterapeute. Ott Meeritsa ja Margus Partsiga arutati Tammekas treenivate

jalgpallurite spordivigastusi enne ja pärast Sepa Jalgpallikeskuse valmimist ja kvaliteetse kunstmuruväljaku tähtsuse üle treeningprotsessis. Bakalaureusetöö autori viimaseks intervjuueeritavaks oli Kaarel Kiidron. Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania meeskonna liikmena ja Jalgpallikool Tammeka mäenedžerina töötava mehega vesteldi jalgpallikeskuse ehitamisest ja tulevikuplaanidest. Nimelt Kiidron oli see, kes käis Soomes töölähetusel ja proovides erinevaid jalgpalliväljakuid valis välja enim talle meeldiva. Kiidroni poolt välja valitud kunstmuruväljakuga sarnane spordirajatis ehitatigi Sepa Jalgpallikeskusele.

2.2. Ülevaade Sepa Jalgpallikeskusest

Olles eelmises alapeatükis tutvustanud uurimismetoodikat, siis järgnevalt keskendutakse Sepa Jalgpallikeskusele. Selles alapeatükis antakse ülevaade Tartus asuvast Sepa Jalgpallikeskusest. Käsitletakse sporditaristu asukoha ajalugu, ühisrahastuskampaania läbiviimist ja Sepa Jalgpallikeskuse tuleviku perspektiive.

Sepa tänaval 15a, Tartu linnas asub uus ja uhke Sepa Jalgpallikeskus. Juba ajalooliselt on see olnud spordi tegemise koht. Sepa tänaval 15a krundile rajas Tartu katseremonditehas aastatel 1972 kuni 1975 Sepa staadioni. Tartu linn sai 1990. aastal staadioni omanikuks, sest tehas erastati. Linn võimaldas jalgpalliklubi Merkuuril kasutada ja hooldada staadionit tasuta aastatel 1997-2007. Sihtasutus Tartu Sport haldas kohta aastatel 2006 kuni 2015. Alates 2015. aastast on mainitud krundi eest vastutaja MTÜ Jalgpallikool Tammeka. (Tammeka kavandab ... 2013; Paas 2017) Sepa Jalgpallikeskust defineerib Kalle Paas (2017) kui keskust, kus saab teha tervet hulka jalgpallilisi tegevusi, sest seal on olemas kunstmuruväljak, naturaalmuruga harjutusväljak, jalgpalli inventar ja muud tugiruumid ning –teenused.

Sepa staadioni renoveerimine ja Sepa Jalgpallikeskuse rajamine on oma sisult samatähenduslikud. Ametlikus vormis mainitakse ainult Sepa Jalgpallikeskust, aga rahvasuus on sporditaristu väljendamiseks kasutusel ka Sepa staadion. Intervjuus Lainega (2017), kes on jalgpallikeskuse kõrvalmaja elanik, mainib ta vestluses alati Sepa staadionit mitte Sepa Jalgpallikeskust. Kalle Paasi (2017) hinnangul on see positiivne, et rahvas seas levib endiselt ka nimekasutusena Sepa staadion viidates traditsioonide säilimisele, kuid staadioni nimetamisel jalgpallikeskuseks oli ka oma

põhjus. „Oli vaja tõmmata mõtteline joon, et me teeme midagi uut. Selleks, et inimesed tuleksid ideega kaasa tuleb neile näidata taassündi ja uut kvaliteeti ja seda me saavutasimegi nime muutusega. Sepa staadioni renoveerimine poleks glamuurne ja äge, aga Sepa Jalgpallikeskus on midagi uut, mida pole varem Tartus olnud. Sepa Jalgpallikeskuse projekti jaoks vajasime brändi, mitte vana räämas okaspöösalise ja katkise aiaga ning joodikute tallermaana tuntud Sepa staadionit,“ rääkis Paas (2017).

Sepa Jalgpallikeskuse vajadus oli väga suur. Sporditaristu rahastamiseks loodi ka ühisrahastuskampaania. Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania ja jalgpallikeskuse rajamise eesmärgiks oli (Tutvustus 2017):

- arendada Tartu rahvatervist ja sporti;
- parandada Tartu jalgpalliharrastajate treening- ja võistlustingimusi;
- rajada kaasaegne, kunst- ja naturaalmuruga jalgpalli treeningkeskus;
- leida treeningkeskuse rajamiseks vahendid kogukondliku kaasatuse kaudu;
- korraldada ehitustööd.

Esialgselt oli Sepa Jalgpallikeskuse projekt ette nähtud kahes etapis. Esimene etapp (vt lisa 1) valmis 2016. aasta suvel. Teise etapina loodeti rajada klubihoone Konsumi juures olevale maale. Paraku selgus hiljem, et tegemist on riigile kuuluva maa-alaga ja ehitamisloa saamise protsess on keeruline. Tõenäoliselt eeldaks see, et maatükk läheb oksjonile. Jalgpallikool Tammeka juhtkond otsustas vabade rahaliste vahendite puudumise ja protsessi keerukuse tõttu teisest etapist loobuda. (Tiirik 2017) Bakalaureusetöö valmimise hetkeks kuulub Sepa Jalgpallikeskusesse (Sepa Jalgpallikeskuse vertikaalplaneering ...2016):

- kunstmurukattega jalgpalliväljak mängualaga 68 x 105 meetrit;
- naturaalmurukattega jalgpalliväljak mängualaga 65 x 86 meetrit;
- tribüün 508 istmekohaga ja varumeeste pingid;
- neli moodultüüpi riietusruumi,
- varustuse konteiner;
- parkimiskohad autodele 52 tükki ja rattaparkla;
- projektormastid valgustuseks;
- muud objektid (infotahvlid, kaks teiselähtavat WC-d jms).

Sepa Jalgpallikeskuses on neli moodultüüpi riietusruumi. Kõikides nendes ruumides on pesemise- ja WC võimalus. Üks ruum on jalgpallikeskuse haldaja elukohaks. Kaks moodultüüpi riietusruumi on mängijatele riide vahetamiseks, millest ühte nimetatakse ka kohtunike ruumiks, sest võistlusmängude ajal kuulub see kohtunikele. Viimane ja kõige suurem riietusruum on enamasti Tartu Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskonna käsutuses. Selles ruumis on eraldi toad, milles ühes tegutsevad füsioterapeudid. Veel on riietusruumis treeneritele eraldatud koht ning suurima pindalaga mängijate garderoob.

Enamasti kuuluvad Eestis sporditaristud kohalikule omavalitsusele. Tartu linn omab näiteks Tamme staadioni kunstmuruväljakut ja Annelinna kunstmuruväljakut (Kontaktid sihtasutusest 2017). Sepa Jalgpallikeskus (seal hulgas kunstmuruväljak) seevastu kuulub MTÜ Tartu Jalgpallikool Tammekale. Kunstmuruväljakute kvaliteet ja pinnaskihid varieeruvad staadionite lõikes suuresti. Jalgpallikool Tammeka liikmed kahtlesid samuti, milline väljakukate tuleks just Tartusse paigaldada. Otsuse langetamiseks toimus töölaheetus Soome, milles osalesid Tammeka poolt Kaarel Kiidron ja Sepa Jalgpallikeskuse ehitushanke võitnud Jaagor Grupp OÜ esindaja Ingmar Kiidjärv. Kiidron, kes on ka Jalgpallikool Tammeka esindusvõistkonna kapten, proovis erinevaid Soome väljakuid jalgpallijalatsitega. Valituks osutunud staadioni suurimaks positiivseks küljeks oli pinnase pehmus. Tehtud valik on kõige liigesesõbralikum, sest kui mõned lapsed mängivad aastaringselt Sepa kunstmuruväljakul, siis kõva pinnas kahjustaks noorte tervist jäädavalt. (Kiidron 2017) Seega enne reaalseid valikuid käisid tippsportlane kui kvaliteedi ekspert ja ehitusspetsialist kui insenertehnilise lahenduse teostaja kohapeal staadionitega tutvumas. Autori arvates oli nende mõlema kooskäik väljakute tutvumisel väga oluline, sest vastasel korral poleks tõenäoliselt ehitajad suutnud rajada täpselt selliste kriteeriumitega jalgpallistaadionit nagu Jalgpallikool Tammeka töötajad soovinuks.

Altküttesüsteemi kasutatakse kunstmurude puhul ainult jäätekke vältimiseks mitte jää sulatamiseks. Altküttega kuivatatakse pinnas, et ei tekiks jääd. (Tiirik 2017) Eestis on altküttesüsteemiga kunstmuruväljak lisaks Sepa kunstmurustaadionile veel Narvas Fama staadionil, Põlvas Lootose staadionil ja Tallinnas Sportland Arenal. Kui Fama staadionil ja Sportland Arenal kasutatakse altküttesüsteemi regulaarselt, siis Põlvas on selle kulukuse tõttu väljaku kütmisest loobunud. (Kiidron 2017) Kuigi altküttesüsteemi

rajamine ja kasutamine on kulukas, siis nii Tiirik (2017) kui ka Paas (2017) andsid mõista, et investering altküttesüsteemi tasub ennast ära. Tiiriku arvates pikendab altküttesüsteemi kasutamine staadioni eluiga ja treeningtingimused on paremad (Tiirik 2017). Investeerides altküttesüsteemi kunstmuruväljakul, siis avaldab see mõju ka hilisematele rahastust nõudvatele tegevuskuludele, mida klubi saab hakata oma eelarvetes planeerima. Kui aga hiljem süsteemi ei kasutata, nagu näiteks Põlva Lootose staadioni puhul, siis on esialgne investering kasutu ja investeeritud raha raisku lastud. Pigem tuleks sellisel juhul projekti algfaasis altküttesüsteemi rajamisest loobuda.

Kuigi Sepa Jalgpallikeskust on palju arendatud, siis nii mõndagi on seal veel teha. Tulevikuvisioone jalgpallikeskuse täiendamisest on mitmetel intervjuueeritavatel. Tiiriku (2017) arvates on kõige tähtsam, et valmis saaks tribüünikatus, mis teeks jalgpalli vaatamise pealtvaatajatele mugavamaks ja omakorda meelitaks rohkem külastajaid Premium Liiga ehk Eesti meeste kõrgliiga kohtumistele, kus Tartu Jalgpallikool Tammeka esindusvõistkond osaleb. 2017. aasta hooaja esimene kohtumine Sepa Jalgpallikeskuses valitseva meistriga FCI Tallinn oli pealtvaatajate arvuks ligi 500, mis on Tammeka jaoks rahuldav. (Tiirik 2017)

Järgmistel kodumängudel on külastajate huvi olnud väiksem. Vihmased ja külmad ilmad olid nii esimesel kui ka mõnel teisel kodumängul, kuid FCI Tallinna mängu suurem huvi võis peituda hooaja esimese mängu ootusärevuses. (Tiirik 2017) Autor esitab tabeli 3, et tuua välja pealtvaatajate statistika Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskonna esimese ringi kodumängudel sellel ja eelmisel aastal. Eesti meeste kõrgliigas on igal võistkonnal kokku 36 mängu, mis jaguneb neljaks ringiks. Esimene ring tähendab, et kogu 36-st liigamängust üheksa ehk iga vastasega on üks kord läbi mängitud. Tiiriku (2017) arvates teisel kodumängul Narva Transi vastu jäi paarsada inimest ilma pärast tulemata. Kui katus on pea kohal, siis see annab staadionile väärtust juurde.

Tabel 3. JK Tammeka esimese ringi kodumängude pealtvaatajate arv 2016. ja 2017.aastal

Hooaeg	2016. aasta	2017. aasta	Muutus	
Tammeka kodumängude jalgpalliväljak	Annelinna kunstmuruväljak (viies kohtumine toimus Tamme staadionil)	Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljak	Arvuliselt	%-des
Pealtvaatajate arv I kodumängul	350	484	+134	+38%
Pealtvaatajate arv II kodumängul	143	227	+84	+59%
Pealtvaatajate arv III kodumängul	207	328	+121	+58%
Pealtvaatajate arv IV kodumängul	261	205	-56	-21%
Pealtvaatajate arv V kodumängul	625	482	-143	-23%
Keskmine pealtvaatajate arv	317,2	345,2	+28	+9%

Allikas: autori koostatud, (Premium liiga 2017) põhjal.

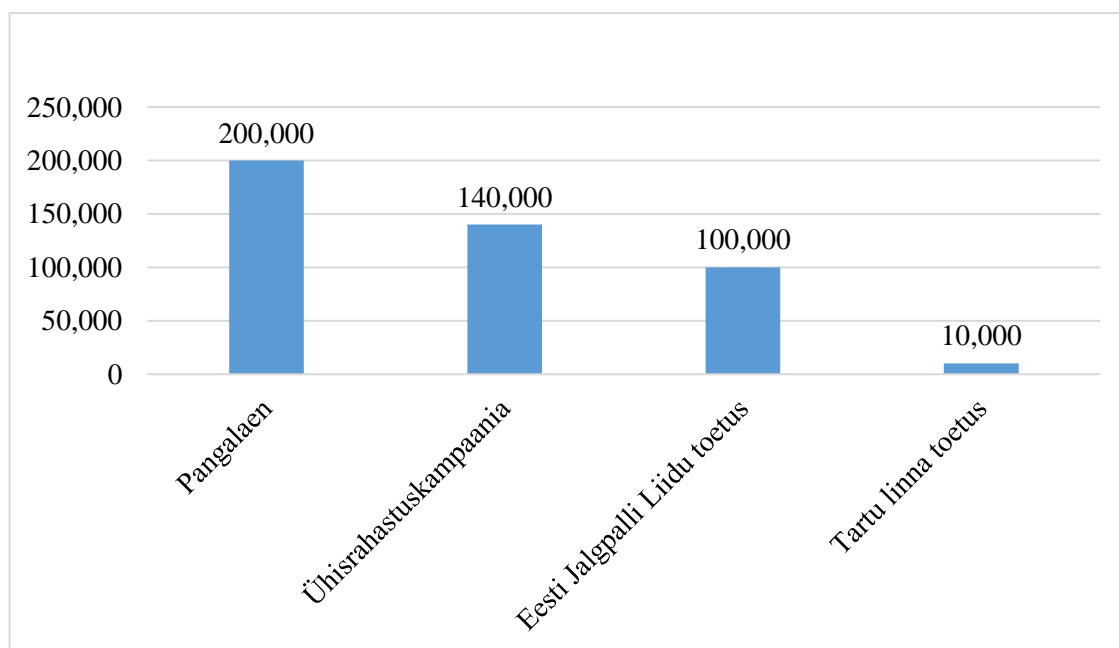
Lisaks katusele ja muudele väiksematele töödele peab Jalgpallikool Tammeka tegevjuht suuremateks eesootavateks tegemisteks veel lisakraavi kaevamist vee äravalgumiseks ja sissepääsute sillutamise. Tiiriku unistuseks on jalgpallikeskusele rajada pneumaatiline kuppel. Selleks on Sepa kunstmuruväljakul valmidus olemas, see tähendab, et tuleb lisada vaid ankrud kupli kinnitamiseks. (Tiirik 2017) Pneumaatiline kuppel käib kunstmuruväljaku peale, tekitades külmadel ilmadel (enamasti talvel) siseruumi tunde. Kuppel hoiab ära sademed ja takistab tuult. Enamasti on kupli sees kõrgem temperatuur kui väljas.

Kiidron rääkis intervjuus autorile kindlast soovist rajada tribüünikatus 2017. aasta jooksul, millele loodetakse saada kaasrahastust senistelt keskuse toetajatelt. Tulevikuperspektiivis soovib Jalgpallikool Tammeka Kiidroni sõnul statsionaarset olmehoonet koos riietusruumidega, kontoriga, majutusega ja parklaga. (Kiidron 2017) Kalle Paasi (2017) sõnul on samuti kõige tähtsam tribüünile katus saada ning sarnaselt Tiirikuga uskus, et teise vooru mängus oleks olnud tribüünikatuses vähemalt 400 inimest staadionil, sest turundust tehti mängule palju. Lisaks mainis Paas intervjuus autorile, et soovitakse veel moodultüüpi ruume ja jalgpallikeskuse suuremat rakendamist.

2.3. Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude rahastamise analüüs

Olles eelmises alapeatükis käsitlenud Sepa Jalgpallikeskuse ülevaadet, siis järgnevalt tuleb vaatluse alla Sepa Jalgpallikeskuse investeeringud ja tegevuskulud. Selles alapeatükis antakse ülevaade Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute ja tegevuskulude analüüsist. Antud alapeatükk keskendub dokumendianalüüsile ja intervjuule Kristjan Tiirikuga, kes on Jalgpallikool Tammekas tegevjuhina finantsiliste küsimuste eest vastutavaks.

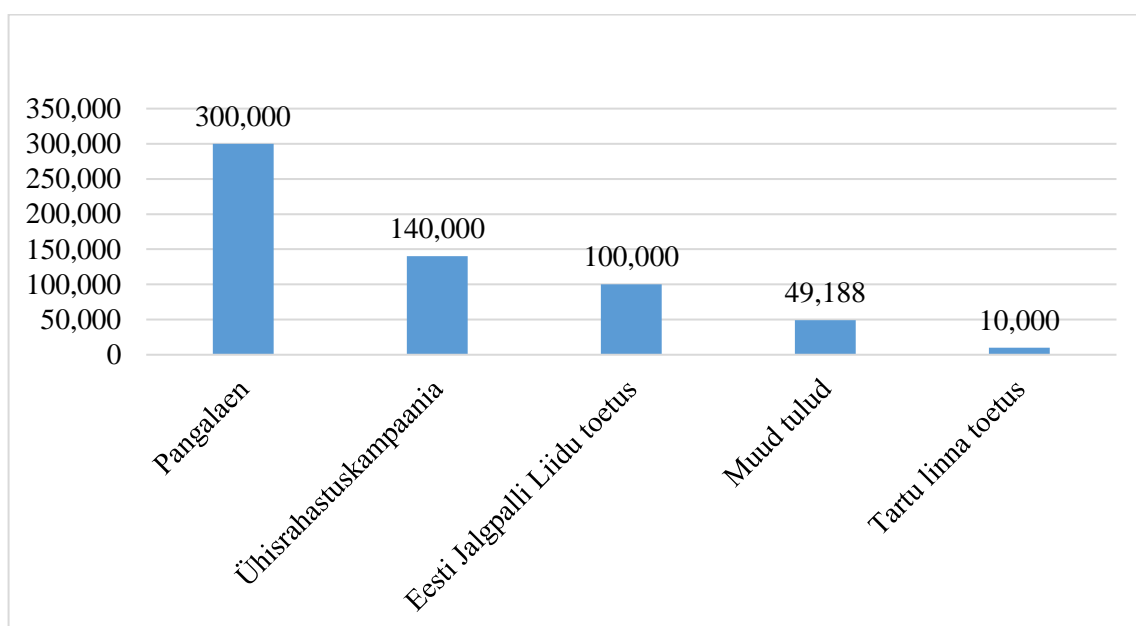
Esimene prognoositud rahastusskeem Sepa Jalgpallikeskuse rajamiseks, millega mindi Tartu linna ametnikega arutelule, et saada hoonestusõigus 30 aastaks nägi välja erinev võrreldes lõpliku rahastamisega. Esialgselt oli projekti kogumaksumus 450 000 eurot. (Tiirik 2017) Järgnevalt esitab autor joonise 1, kus on välja toodud rahastamise allikate summad esialgse projekti korral.

Joonis 1. Esialgse projekti rahastamise allikate summad eurodes
Allikas: autori koostatud, (Tiirik 2017) põhjal.

Jooniselt 1 on näha, et projekti kogumaksumus 450 000 eurot jaguneb üldplaanis kolme rahastamise allika vahel. Suurima osakaaluga on Tartu Jalgpallikool Tammeka poolt võetav pangalaen 200 000 euroga. Ühisrahastuskampaaniaga loodeti koguda 150 000 eurot ja Eesti Jalgpalli Liit lubas projekti investeerida 100 000 euroga.

Ühisrahastuskampaania toetussumma jagunes omakorda kaheks. Tartu Linnavalitsus lubas jalgpallikeskuse loomisse panustada 10 000 eurot ja ülejäänud 140 000 eurot kavatseti saada era- ja juriidilistelt isikutelt. Pangalaen moodustab 44,5% projekti kogumaksumusest, ühisrahastus 33,3% ja Eesti Jalgpalli Liidu toetus 22,2%. Tegelikud projekti kulud läksid suuremaks kui eelnevalt prognoositi. Tiirik (2017) kommenteeris selle põhjuseid: “Juhtus nagu ikka juhtub – selgus, et ehitus läheb kallimaks, mis põhimõtteliselt tähendas seda, et me olime sunnitud 100 000 eurot veel juurde pangalaenu taotlema.” Alljärgnev joonis 2 iseloomustab lõpliku ehk realiseerunud projekti rahastamise allikaid ja nende summasid.

Joonis 2. Lõpliku projekti rahastamise allikate summad eurodes

Allikas: autori koostatud, (Tiirik 2017) ja Sepa Jalgpallikeskuse teostatud tööde rahalise akti (2016) põhjal.

Jooniselt 2 on näha, et projekti kogumaksumuseks on kokku 599 188 eurot. Realiseerunud projekt võrreldes esialgse prognoosiga on Jalgpallikool Tammekale 149 188 eurot kulukam. Lisakulu kattis pangalaenu suurenemine 100 000 euro võrra ja muud lisanduvad tulud 49 188 euro eest. Muude tulude all peetakse silmas nii klubisiseseid vahendeid kui ka täiendavaid sponsorite toetusi.

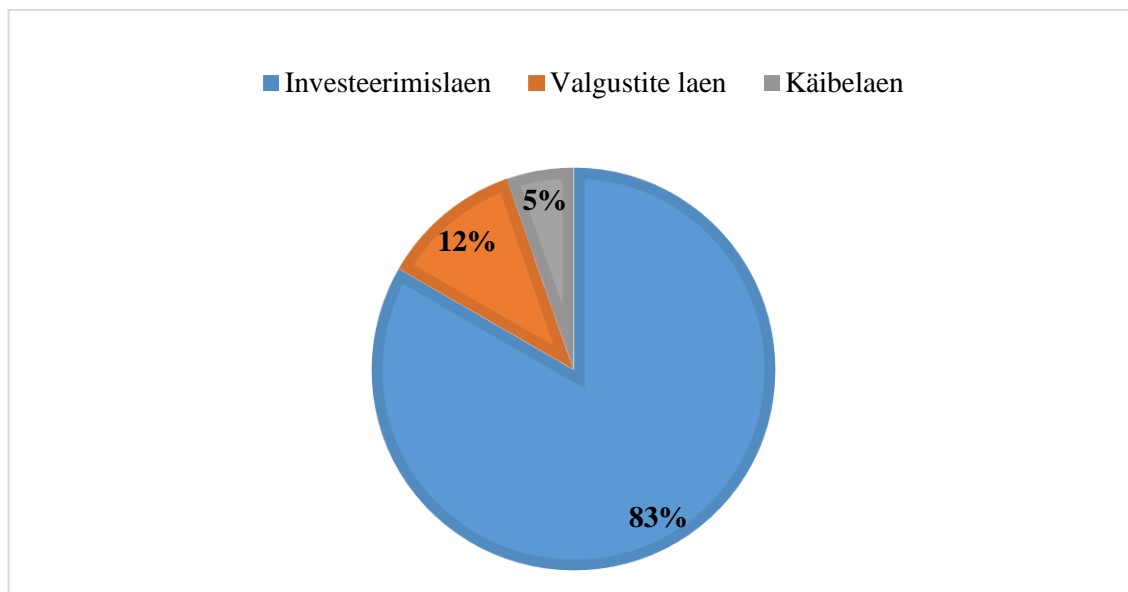
Autori arvates tuleb siit välja, et väga selget planeerimist investeeringute tasuvuse osas tegelikult ei olnud, sest esialgse ja realiseerunud projekti kogumaksumuse vahe on suur. Algselt tehti visioonina miinimumkulude üldhinnang. Rahastamisplaanina küsiti pangalt

ja Eesti Jalgpalli Liidult maksimumsummat, mis nad nõustuksid andma ning puudujäävale osale tehti ühisrahastuskampaania. Järgmise sammuna hakati kalkuleerima, mis jalgpallikeskus ikkagi reaalset maksab ja selgus, et miinimumiga ei taga sellist kvaliteeti, mida klubi soovis. Pärast seda toimusid uue ringiga läbirääkimised rahastajatega.

Realiseerunud projekti ehk Sepa Jalgpallikeskuse investeeringute allikateks olid pangalaen, ühisrahastuskampaania, Eesti Jalgpalli Liidu toetus, Tartu linna toetus ja muud tulud. Pangalaen moodustas kogumaksumusest 50,1%. Ühisrahastuskampaania kattis 599 188 eurost kokku 25%, millest era- ja juriidilised isikud toetasid 23,4% ja Tartu linn 1,6%. Eesti Jalgpalli Liidu poolt antud 100 000 eurot moodustas 16,7% ja muud tulud hõlmasid 8,2% kogu projekti maksumusest.

Pangalaenuna võetav 300 000 eurot on suur summa, mistõttu tagasimakstaval intressimääral on oluline roll. Sepa Jalgpallikeskuse jaoks küsiti laenupakkumisi mitmelt pangalt. LHV on Eesti Jalgpalli Liidu peatoetaja ning seetõttu oldi vestluses kõigepealt nendega. LHV pakkus intressimääraks 6%, SEB 3,75% ja Swedbank 3,5%. Pangalaen otsustati võtta Swedbankilt. (Tiirik 2017) Autori arvates on tegemist loogilise valikuga, sest Jalgpallikool Tammeka nagu ka iga laenuvõtja valib sellise pakkumise, millel on kõige soodsamad tingimused. Eesti Jalgpalli Liit ei nõudnud 100 000 eurost toetust andes, et jalgpallikool valiks laenuandjaks nende peasponsori ning selletõttu saadi valida parima pakkumise teinud pank.

Eriloo alusel sai Tartu Jalgpallikool Tammeka hüpoteeklaenu, kus jalgpallikeskuse peale seati hüpoteek 325 000 euro väärtuses. Swedbankilt saadud laen koosneb kolmest eraldiseisvast laenust. Nendeks kolmeks laenuks on investeerimislaen, valgustite laen ja käibelaen. Valgustite laen on laenuosa, mis on võetud valgustite ehituseks. Investeerimislaen on kogukulude katteks ja käibelaen ehituse esmasteks kuludeks. (Tiirik 2017) Autor koostab joonise 3, et näidata nende laenude osakaalu tervest pangalaenust.

Joonis 3. Pangalaenu jagunemine

Allikas: autori koostatud, (Tiirik 2017) põhjal.

Kogu võetud laen on 300 000 eurot. Sellest 250 000 eurot on investeeringislaen, valgustite laen 34 000 eurot ja käibelaen 16 000 eurot. Jooniselt 3 on näha, et investeeringislaen moodustab kogu laenust 83%, valgustite laen 12% ja käibelaen 5%. Investeeringislaenu, mis hõlmab kogulaenust enamuse osa, tasumisperioodiks on kümme aastat. Valgustite laenuperiood on seitse aastat. Käibelaen, mis oli mõeldud ehituse jaoks on juba tagasi makstud. See tasuti 2016. aasta detsembriks Swedbankile tagasi. (Tiirik 2017)

Tiiriku sõnul oli Jalgpallikool Tammeka laenuaotlus ülesehitatud sellele, et jalgpallikeskuse rajamisega hoitakse kulusid kokku kui kõik treeningud viiakse sinna üle. Samas rõhutab Tammeka tegevjuht, et jalgpallikeskust renditakse välja ja seal hulgas ka Tammekale endale. Jalgpallikool Tammekal on igakuiselt panga poolt pandud kohustus, et 3500 eurot tuleb Sepa Jalgpallikeskusele kuus renti maksta. See on pangale tagatis, et Tammeka suudab laenu maksta. (Tiirik 2017) Kulude kokkuhoiu all peab Tiirik silmas, et varasemalt maksis Jalgpallikool Tammeka renti, et treeninggrupid saaksid spordiväljakuid kasutada, siis nüüd läheb see raha laenu tagasi maksmiseks.

Sepa Jalgpallikeskuse ehitustööde algus oli aprillis 2016 ning lõppesid sama aasta juulis. Ehitustööde kogumaksumuseks nagu varasemaltki mainitud oli 599 188 eurot. Sepa Jalgpallikeskuse rajamine oli keerukas protsess koos paljude erinevate

tegevustega. Esialgne kalkulatsioon oli odavam, kuid paraku polnud arvutused dokumenteeritud ning autor ei saa erinevusi võrrelda. Bakalaureusetöö autor koostab tabeli 4, et välja tuua Sepa Jalgpallikeskuse rajamise tööd ja nende maksumused.

Tabel 4. Sepa Jalgpallikeskuses teostatud tööd ja nende maksumus

Töö nimetus	Töö kirjeldus	Maksumus ilma käibe-maksuta (EUR)	Osakaal (%)
Eeltööd	Objekti digitaalne mahamärkimine	300	0,1
Ettevalmistustööd	Konstruksioonide demontaaž ja koristus; piirdeaia lammutamine	921	0,2
Mullatööd	Olemasolevate katendite eemaldamine; äravedu; aluse pinna planeerimine, tihendamine ja õigesse kaldesse profileerimine	21 880	4,4
Katendid	äärekivide paigaldamine koos transpordiga; aluskihi ettevalmistamine; kruuskillustiku transport ja tihendamine	274 920	55,0
Sademeveve kanaliseatsioon	Plastikust sademevee kontrollkaev; geotekstiili ja killustikupadjaga drenaaži ehitus	36 425	7,3
Spordirajatised	Täismõõtmega ratastel alumiiniumist jalgpallivärvad koos võrguga; nurgalippude ja nende jaoks vajalike hülsside paigaldamine	3 860	0,8
Piirded, maastikukujundus ja haljastustööd	Kunstmuru hooldusvarustuse komplekt; jalgvärava (ühepoolse tiibvärava) ehitamine; varumeeste pingibokside paigaldamine koos katusealusega	29 580	5,9
Elektritööd	Lülitusjaotusseadmed LJS, vundamendil; kaablid; Cu-kõisjuhe; piksekaitsevarras	39 078	7,8
Vesi - kanal	Vee välistrassi torustik koos märkelindiga; vajalikud liitmikud ja kinnitused; kanaliseatsiooni kontrollkaevud ja -torustik,	9 710	1,9
Altküttesüsteem	Täisautomaatne konteinertüüpi soojussõlm; kütetorud, temperatuuriandurid väljakul koos kaabli ja kaablikaitsetoruga.	82 650	16,6
Kokku		499 324	100

Allikas: (Sepa Jalgpallikeskuse teostatud ... 2016); autori kohandatud

Tabelist 4 on näha, et Sepa Jalgpallikeskuses tehti eeltöid, ettevalmistustöid, mullatöid,

katendeid, sademevete kanalisatsiooni, spordirajatisi, piirdeid, maastikukujundust ning haljastustöid, elektritöid, vee ja kanali töid ning rajati altküttesüsteem. Suurima osakaaluga tööd olid katendite paigaldamine, mis moodustas 55% ja altküttesüsteemi rajamine, mis moodustas 16,6% kogu projekti maksumusest. Teostatud tööde maksumus ilma käibemaksuta kokku on 499 324 eurot. Sellele lisandus käibemaks 99 864 eurot ehk ehituse kogumaksumuseks kujunes 599 188 eurot.

Sepa Jalgpallikeskuse valmis saamisest ja aktiivselt kasutusele võtust on möödas vähem kui üks aasta. Uue ehituse kasutuselevõtu kohaselt tekivad iga kuuga ootamatused või oskused selle efektiivsemalt kasutamiseks. Autor on vaadelnud seniseid tegevuskulusid ja prognoosinud sarnast tegevuskulude jätkumist kuni jalgpallikeskuse ühe kasutamise aasta täis saamiseni. Tabeli 5 kirjeldab Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulusid ühe aasta lõikes.

Tabel 5. Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulud ühe aasta lõikes

Tegevuskulu allikas	Aastane maksumus (EUR)	Osakaal (%)
Töömees/haldur	6 904,08	11,7
elekter	4 500,00	7,6
Vesi ja kanalisatsioon	1 000,00	1,7
Kunstmuru kütmine	5 000,00	8,5
Valve	500,00	0,8
Prügi, heakord	500,00	0,8
Muud kulud	1 000,00	1,7
Haldamiskulud (hooned, seadmed) /seadmete soetamine	2 500,00	4,2
Pangalaenu tagasimakse	37 200,00	63,0
Kokku tegevuskulud	59 104,08	100

Allikas: (Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud ... 2017); autori kohandatud

Tabelist 5 selgub, et Sepa Jalgpallikeskuse aastased tegevuskulud on pisut alla 60 000 euro. Kõige suurema osa hõlmab sellest pangalaenu tagasimakse (63%), mis võeti finantseeringuna jalgpallikeskuse rajamiseks. Märgatava osa tegevuskuludest hõlmab ka halduri töötasu (11,7%), kunstmuru kütmine (8,5%) ja elekter (7,6%). Loomulikult tuleb tegevuskulusid mingit viisi finantseerida. Tabelis 6 on esitatud Sepa

Jalgpallikeskuse tegevuskulude rahastamise allikad.

Tabel 6. Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulude rahastamine ühe aasta jooksul

Tegevuskulu rahastamise allikas	Aastane maht (EUR)	Osakaal (%)
Sepa Jalgpallikeskuse välja rentimine	10 400	15,7
Jalgpallikool Tammeka kokkuvõtte baasidelt	36 000	54,2
Tartu Linnavalitsus	15 000	22,6
Reklaamlepingud	5 000	7,5
Kokku	66 400	100

Allikas: (Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud ... 2017); autori kohandatud

Tabelist 6 on näha, et Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulude kattena on rahastamise allikateks Sepa kunstmuruväljaku välja rentimine, kokkuvõtte Jalgpallikool Tammeka baasidelt, Tartu Linnavalitsuse toetus ja reklaamlepingud. Kokkuvõtte Jalgpallikool Tammeka baasidelt tähendabki kokkuvõtteid klubisisestelt tegemistelt. Sisuliselt tähendab see aga noorte treeningtasudest saadava raha ülejääki, mis varasemalt kulus spordiväljakute rendi tasumiseks ning nüüd saab ülejäänud raha kasutada Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulude rahastamiseks. See hõlmab kogutuludest 54,2%.

Võrreldes Sepa Jalgpallikeskuse tegevuskulusid ja –tuluseid, siis Sepa Jalgpallikeskuse prognoositavaks aastaseks kasumiks on 7 295,92 eurot. Mainitud summa ei ole küll suur summa aasta peale, kuid jalgpallikeskuse rajamise eesmärgiks pole kunagi olnud kasumi teenimine. Aastane prognoositava kasumi väärtus võib muutuda, sest erinevad ootamatud kulud võivad uue sporditaristuga kaasneva ning samuti saab kasumit kasutada jalgpallikeskuse edasiseks arendamiseks.

Tiirik rõhutas intervjuus autorile, et altküttesüsteemi kasutamine pole odav ning tuleb hoolikalt valida, millal seda kasutada. Altküttesüsteemi on kasutatud käesoleva bakalaureusetöö valmimise hetkeks neli korda. Tartu Jalgpallikool Tammekale on kunstmuruväljaku kütmine läinud maksma umbes 5 000 eurot. (Tiirik 2017) Seega keskmiselt kulub ühel korral altküttesüsteemi kasutamine jäätumise vältimiseks 1250 eurot. Antud talv oli autori hinnangul siiski suhteliselt soe, aga järgnevatel talvedel võib kulu olla külma tõttu suurem. Ilma prognoosimine ja seadmete ootamatuid purunemisi on keerukas ette näha, kuid teised kulutused on paremini prognoositavad ehk juhitavad.

Sporditaristu majandamisel tuleb leida tegevuskuludele katteks tulud. Esimese aastaga teenis Sepa Jalgpallikeskus kasumit ehk tulud ületasid kulusid. Sellise olukorraga on Jalgpallikool Tammeka vastutavad töötajad kindlasti rahul ning edaspidi tuleb leida viisid, kuidas jätkusuutlikkus tagada.

2.4. Ühisrahastuskampaania tulemused ja mõju

Olles eelmises alapeatükis analüüsinud Sepa Jalgpallikeskuse investeringute ja tegevuskulude rahastamist, siis järgnevalt tuleb vaatluse alla jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania. Antud alapeatükis käsitletakse Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania tulemusi ja mõjusid.

Ühisrahastuskampaaniata poleks Sepa Jalgpallikeskust ehitatud. Swedbankilt saadud laenusumma oli maksimaalne, millega pank nõustus ja Jalgpallikool Tammeka maksevõime laenuvõtmise ajal oli (Paas 2017). Puuduolev raha saadi ühisrahastuskampaaniaga, sest muid vabasid vahendeid jalgpalliklubil polnud. Seega käsitleb käesoleva töö autor ühisrahastuskampaania tulemuste ja mõjudena ka Sepa Jalgpallikeskuse rajamisega kaasnevaid üldiseid mõjusid, sest ühisrahastuseta poleks jalgpallikeskust ehitatud.

Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljakul toimuvad treeningud nii tippsportlastele, harrastussportlastele kui ka noorsportlastele. Tippspordi alla kuuluvad Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskond ja naiskond. Mõlemad võistkonnad osalevad Eesti tugevaimas liigas – mehed Premium liigas ja naised Meistriliigas. Harrastussportlasteks peab autor neid täiskasvanud inimesi, kes treenivad regulaarselt Sepa Jalgpallikeskuses, kuid ei kuulu Jalgpallikool Tammeka meeste või naiste esindusvõistkonda. Noorsportlastele on mitmeid erinevaid treeninggruppe, mis on moodustatud vanuse põhjal.

Harrastus- ja noorsportlastele oli Sepa Jalgpallikeskust vaja eelkõige ruumipuuduse tõttu. Varasemalt ei jätkunud tihti jalgpalliväljakutel ruumi, et treeninguid pidada ning sageli tuli treeningud läbi viia väga väiksel osal väljakust. Jalgpallikeskuse valmimisega on olukord paranenud. Jalgpallikool Tammeka tippsportlased vajavad kvaliteetseid treeningtingimusi konkurentsipüsimeks ning seda Sepa Jalgpallikeskus võimaldab.

Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskond pidi aastatel 2013.-2015. oma esimesed kodumängud ajaliselt edasi lükkama, sest Tartu kunstmuruväljakute kvaliteet polnud piisavalt hea, et Eesti Jalgpalli Liit lubanuks seal kõrgliiga mängu pidada. 2016. aastal võimaldas Annelinna kunstmuruväljak varakevadel ka Tartus kõrgliiga kohtumisi korraldada. 2017. aastast alates saab Jalgpallikool Tammeka pidada kevadised ja sügised kohtumised Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljakul. Soojemate ilmadega toimuvad enamused esindusmeeskonna mängud Tamme staadioni naturaalmuruväljakul. Jalgpallikool Tammekale tähendab Tamme staadioni muruväljaku kasutamine Premium Liiga ühel mängul tegevuskuludes rendikulu 383 eurot ja Annelinna kunstmuruväljaku kasutamine 100 eurot (Tiirik 2017). Sepa kunstmuruväljakul ei ole tarvis renti Tammekal maksta. Ülejäänud mängukorralduse kulud (peale väljakurendi) on minimaalsed, sest korraldajateks on kaasatud vabatahtlikud, kellele tasu ei maksta. Seega on mängu toimumise kohal selge mõju tegevuskuludele.

Sepa Jalgpallikeskuse rajamisega on Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskonna publiku arv suurenenud võrreldes eelmise aastaga. Tabelist 3 (lk 28) selgus, et keskmiselt külastas Eesti meeste kõrgliiga esimese ringi Tammeka kodumänge 2017. aastal 28 inimest rohkem kui aasta varem. Tegelikult on kasv isegi suurem, sest 2016. aasta esimese ringi viimane kohtumine toimus Tamme staadioni naturaalmuruväljakul. Tegemist oli mainitud aastal esimese mänguga Tamme staadionil, mis meelitas pealtvaatajaid kohale mitu korda rohkem kui eelmistel mängudel. Kui võrrelda ainult kunstmurul peetud mängu, siis on Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskonna mängudel pealtvaatajaid 2017.aastal Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljakul keskmiselt 105 inimest rohkem kui 2016.aastal Annelinna kunstmuruväljakul. Esimesel kolmel kodumängul oli 2017. aastal märgatavalt suurem külastatavus kui aasta varem. Käesoleva bakalaureusetöö autori hinnangul võib selle põhjuseks olla uue staadioni atraktiivsus. Järgneval kahel kodumängul oli aga 2017. aastal pealtvaatajaid vähem kui aasta varem.

Analüüsides esindusmeeskonna esimese ringi tulemusi kahe aasta lõikes, siis Sepa Jalgpallikeskuse positiivne mõju selles ei väljendu. 2016. aastal koguti üheksa mänguga 15 punkti ja 2017. aastal 10 punkti. Seega aasta enne jalgpallikeskuse valmimist olid tulemused esindusmeeskonnal paremad kui sel aastal. Autor teeb järelduse, et

kvaliteetse sporditaristu efekt pole kohene ning paremad tulemused võivad väljenduda alles siis kui praegused noored jõuavad esindusmeeskonda.

Ott Meerits, kes on Eesti meeste jalgpallikoondise füsioterapeut, peab Sepa Jalgpallikeskust väga vajalikuks. Tema arvates oli jalgpallikeskust vaja eelkõige Tartu sportimispaikade puuduse leevendamiseks, kuid on märganud, et praegusel Sepa kunstmuruväljakul treenides, võrreldes eelnevate Tartu kunstmuruväljakute kõva pinnase ja talvel tihti jääs olevate staadionitega, on teatud traumad kadunud. Meerits ütles: „Varasemalt olid kõige nähtavamad kindlasti kukkumistest tingitud põrutused, aga ka selja- ja põlvevalud. Kõige tõsisemad aga erinevat sorti ülekoormusvigastused, mis võivad endast märku anda alles aastate pärast...Alaseljavaludega, mis oleks väljakust tingitud, pole sel aastal mu vastuvõtule praktiliselt pöördutud. Ma pole ka täheldanud ühtegi libeda või kõva väljaku tõttu kukkumist.“ (Meerits 2017)

Lisaks konkreetsete vigastuste kadumisele peab ka Tammekas noortetöö juhi ja füsioterapeudina töötav mees jalgpallikeskuse mõjuks noorte füüsilise vormi ja tervise üldist paranemist. Meerits lausus: „Kui lapsed saavad nüüd treenida natuke suurema väljaku peal kui varem, paraneb nende üldine vastupidavus. Samuti on lastel koht, kus vabal ajal tasuta sporti teha (Tamme staadioni ja Annelinna kunstmuru kasutamine on tasuline), mis parandab nende üldist kehalist konditsiooni ja aitab neil täiskasvanuna tervem olla. Aktiivsed lapsed on tulevikus tervemad täiskasvanud isegi siis kui nad enam sporti ei tee.“ (Meerits 2017) Seega on Sepa Jalgpallikeskuse rajamise tulemusena võimalik rohkem paremates tingimustes treenida, mille mõju ei ole ainult spordiklubile, vaid ka ühiskonnale laiemalt.

Margus Parts, kes on Eesti meeste käsipallikoondise füsioterapeut, hindab jalgpallikeskuse kasutegurit samuti suureks. Tema arvates annab kvaliteetne Sepa kunstmuruväljak noortele lisavõimaluse sportimiseks, võimaldab mõnel noorel tippsportlaseks saada ja tuua rohkem noori jalgpallitreanni, mis omakorda võiks tekitada noortes tervislike eluviiside harjumuse. Ebakvaliteetsetel väljakutel treenides ilmnevad teatud vigastused. Parts rääkis: „Kirjeldatud oludes on oht erinevateks põrutustraumadeks, kus libe väljak soodustab harjumatuid kukkumisi, ebastandardseid liigutusi, mis võivad viia kokkupõrkeni treeningkaaslastega. Lisaks libe ja kõva pinnas soodustab ka kaugeleulatuvaid- ja ülekoormustraumasid. Skeletilihassüsteem saab palju

lisakoormust, et antud tingimustega toime tulla ja sellega seoses on vigastused alid tekkima.“ (Parts 2017)

Parts nagu Meeritski on jõudnud oma tööalal Eesti spordis absoluutsesse tippu, kuid lisaks töötavad mehed ka Tammeka Jalgpallikooli heaks. Margus Parts on Tammekas füsioterapeut ja on suuremalt osalt seotud klubis esindusmeeskonna tegemistega. Mõlemad mehed näevad ühisrahastuskampaania mõjusid läbi füsioterapeudi silmade ja on veendunud selle kasulikkuses. Kuigi üldine vigastuste statistika puudub, siis mõlemad mehed tunnetavad, et lisaks vigastada saamise tõenäosuse vähenemisele on ka päriselt vigastusi Sepa Jalgpallikeskuse valmimise tõttu vähem. Kvaliteetse kunstmuru tõttu on vähenenud põrutustraumad kukkumistest, selja- ja põlvetraumad, alaseljavalud ja ülekoormusvigastused. (Meerits 2017; Parts 2017) Paraku toimuvad endiselt mingi osa noorte treeningutest amortiseerunud Tamme kunstmuruväljakul, sest Tartus valitseb jätkuvalt jalgpallitaristute puudus. Samas on tegemist ka klubi strateegilise valikuga jätta osa treeningutest Tamme kunstmuruväljakule, sest rahvas tunneb Jalgpallikool Tammeka kodustaadionina eelkõige Tamme staadionit ja seal treenimine on märgilise tähendusega.

Sepa Jalgpallikeskust ümbritsevad korterelamud. Pealtvaatajate tribüüni taga asub Jalaka 40 kortermaja, mille ühe elanikuga õnnestus autoril teha intervjuu. Jaan Laine, kes elukutselt on bussijuht, elab neljandal korrusel ja omab Sepa Jalgpallikeskusele head vaadet. Laine arvates on väga hea, et jalgpallikeskus rajati, sest eelnevalt oli staadionil kord käest ära läinud (Laine 2017).

Sepa Jalgpallikeskuse kõrvalmaja elaniku arvates on suurimaks positiivseks mõjuks seal elavate noortele pakutav spordi tegemise võimalus, mida noored kasutavad meeldivalt palju ära. Laine ütles intervjuueerijale: „Suurem jagu lapsi mängib nüüd staadionil. Hea on näha, et nädalavahetustel ja koolivaheaegadel on staadion juba hommikust saati lapsi täis ja niimoodi terve päev otsa.“ Laine jaoks on üllatav, et tüdrukuid leidub kunstmuruväljakul palju ja ka nemad naudivad jalgpalli väga. Eriti meeldib Lainele, et just noored vanuses 10-15 on leidnud endale tervisliku tegevuse ja ei suuna oma energiat valedesse kohtadesse. (Laine 2017)

Lisaks tervisliku liikumisharrastuse võimalusele on Laine märganud ümbruskonna

kontingendi paranemist. Varasemalt nii noored kui ka eluheidikud lärmasid ja tarvitasid alkoholi hiliste öötundideni. (Laine 2017) Nüüdseks on võsa maha võetud ja aed ümber pandud ning seetõttu igäüks enam seal ei käi.

Küll on aga Laine märganud liikluse tihenemist ja seda eriti Premium Liiga mängude ajal. Sõidutee, mis läheb Jalaka tänavalt Vasara tänavale on nii kitsas ja autosid täis pargitud, et kaks autot üksteisest mööda ei pääse. Kalle Paasi mainitud koosolekust linnaelanikega polnud Jaan Laine kuulnud. Esimest korda kuulis Laine jalgpallikeskuse rajamisest alles siis kui ehitustööd juba hakkasid. (Laine 2017)

Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania edukus on toonud Jalgpallikool Tammekale kasu ka pärast jalgpallikeskuse valmimist (Paas 2017; Tiirik 2017; Kiidron 2017). Lisaks uute sponsorite saamisele, väidab Kiidron (2017), et rahvusvaheline Sepa eliitturniir noortele toimus ainult tänu Sepa Jalgpallikeskuse valmimisele. Võistlusele maailma mastaabis nimekate jalgpalliklubide Tartusse meelitamiseks saadud väliskontaktid tekkisid samuti jalgpallikeskuse rajamisega (Tiirik 2017). Suurimaks kasuks peab Paas (2017) oma jalgpallikeskusega tulenevat vabadust treeningute aegade planeerimisel ja uute noormängijate liitumisel Tammeka treeningutega.

Bakalaureusetöö autor spekulereis vestlustes Paasiga (2017) ja Lainega (2017) vastava piirkonna üürihindade kasvu, Karate Konsumi müüginumbrite suurenemise kui ka Väike Vääniku suure sildi tekkimise üle. Võib eeldada, et Sepa Jalgpallikeskus võiks neid põhjustada, kuid vastavaid statistilisi uuringuid ja järelpärimisi bakalaureusetöö autor ei teinud.

2.5. Sepa Jalgpallikeskuse rahastamise järelused

Olles eelmises alapeatükis käsitletud ühisrahastuskampaania tulemusi ja mõjusid, siis järgnevalt tulevad vaatluse alla kogu bakalaureusetöö. Selles alapeatükis selgitatakse antud töö tulemusi ja tehakse järeldusi ning esitatakse ettepanekuid, kuidas Sepa Jalgpallikeskuse majandamise olukorda veelgi paremaks muuta.

Belleflamme *et al.* (2013: 331) leidsid, et mittetulundusühingu ettevõtteid saadab läbi ühisrahastuskampaania suurem edu kui kasumile orienteeritud ettevõtetel. Tartu Jalgpallikool Tammeka on samuti mittetulundusühing ning ka see võib olla üks

põhjuseid, miks kampaania oli edukas. Lähtuvalt Tomczak ja Brem (2013: 342) ühisrahastuse jagamisest on Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania otsene, sest loodi oma platvorm annetuste kogumiseks. Samas on kampaania näol tegemist ka kaudse ühisrahastusega, sest Sepa Jalgpallikeskuse jaoks raha kogudes ei olnud see suunatud ainult kindlale rahvahulgale, vaid kogu avalikkusele.

Sepa Jalgpallikeskuse ehitamise projekti esialgse prognoosi korral oli tegemist kulude alaarvestamisega. Paraku polnud esialgsed arvutused dokumenteeritud ning autor ei saanud võrrelda, kust täpselt erinevus tulenes. Seega autor järeldab, et projektide koostamisel tuleb arvestada võimalust, et reaalsed kulud on suuremad kui eelnevalt prognoositud ning valmis olla potentsiaalsete täiendavate tulude leidmiseks. Jalgpallikool Tammeka võttis täiendavat laenu, mis omakorda tõstis klubi mittejätkusuutlikkuse riskitaset.

Sepa Jalgpallikeskuse investeeringu maksumust kalkuleeriti väljaku kuludest ja kvaliteedist lähtuvalt. Tasuvusarvutusi väljaku tulevase rahavooge väljarentimise tuludest ja kokkuhoiust senisest väljakute rendist selgelt ei esitatud. Autor peab silmas, et klubijuhatus jälgis vaid kulude kokkuhoidu ja ei olnud teinud stsenaariumeid ja võimalikke alternatiive rahas, mille põhjuseks oli ilmselt vastavate teadmiste ja kogemuste puudus. Praeguseks on võetud klubi poolt pangalaen, mistõttu planeeritakse ja jälgitakse rahavooge.

Premium Liiga ehk meeste kõrgliiga ühe kohtumise korraldamiseks Tartus tuleb Jalgpallikool Tammekal Tamme muruväljakul tasuda renti 383 eurot ja Annelinna kunstmuruväljakul 100 eurot (Tiirik 2017). Sepa kunstmuruväljakul mängu korraldamiseks Jalgpallikool Tammeka renti maksma ei pea. Kui arvestada, et aastas on keskmiselt esindusmeeskonnal 20 mängu koduväljakutel (18 kõrgliiga ja üksikud karikavõistluse kohtumised), siis tegevuskulud on mängudekorraldamisel väiksemad kui enne Sepa Jalgpallikeskuse valmimist. Eeldades, et hooajal peeti kümme kohtumist Annelinna kunstmuruväljakul ja kümme Tamme staadionil, siis tänu Sepa Jalgpallikeskusele hoitakse aastas rendikulude pealt kokku mängudel 1000 eurot, sest soojade ilmade korral kasutatakse endiselt Tamme staadionit. Suurem rendikulude kokkuhoid on aga igapäevaste treeningute toimumine oma baasis.

Altküttesüsteemi kasutamine on vajalik, kuid samuti ka kulukas. MTÜ Jalgpallikool Tammeka on kunstmurustadioni kütet kasutanud neli korda ja maksma on see läinud 5 000 eurot (Tiirik 2017). Autori arvates on võimalik tegevuskulusid altkütmise puhul vähendada. Bakalaureusetöö autor ei pea silmas, et kütmise vajaduse korral tuleks seda eirata, vaid altküttesüsteemi saaks kasutada rahalise kokkuhoiu mõttes efektiivsemalt. Järgnevalt toob autor välja kaks omapoolset lahendust.

Üheks võimaluseks läbi kütte tegevuskulude vähendamiseks on suhelda teenusepakkujaga. Sepa kunstmuruväljaku altküttesüsteemi kasutamise eest tasub Jalgpallikool Tammeka igakuiselt soojusenergia eest arve AS Fortumile (Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud ... 2017). Bakalaureusetöö autor soovib vestelda AS Fortumi esindajatega eritingimuste saamisest Sepa Jalgpallikeskusele. Kuigi ettevõtete ja seal hulgas ka AS Fortumi põhieesmärk on siiski oma äritegevusega kasumi saamine, siis jalgpallikeskust võiks ettevõtte vaadelda kui sponsortegevust. Jalgpallikool Tammeka näol on tegemist mittetulundusühinguga ja kütte kasutamine jäätumise vältimiseks hoiab ära sportlastel vigastusi. Töö autor usub, et soodsamate tingimuste välja kauplemine on võimalik.

Teine võimalus on autori arvates teadmiste kogumine teiste altküttega jalgpalliväljakute omanike käest. Teades, et Põlva staadionit pole kunagi köetud ja Sportland Arenal kasutatakse kütet kogu kompleksi (samuti ka sisehalli) kütmiseks, mistõttu täpsed andmed kütmise kohta puuduvad, siis tuleks uurida kütte kasutamise kohta välisriikidest. Teades, et Jalgpallikool Tammeka töötajad said jalgpallikeskuse rajamisel nõu käies Soomes lähetusel, siis samas suunas tuleks alustada täiuslikuma informatsiooni kogumist. Peale Soome leidub kindlasti ka teisi välisriike, kellelt nõu küsida. Näiteks Sepa eliitturniiri noortele korraldades suudeti Tartusse meelitada Euroopa tippklubide noored. Samad välisriikidest peaksid võimaldama teabe saamist, kuidas kasutada altküttesüsteemi efektiivsemalt ja säästlikumalt. Autori hinnangul tuleks uurida Soome ja Rootsi klubide kogemust, sest välisriikides nagu näiteks Hispaanias ja Itaalias pole kütmise vajadust.

Kulude kokkuhoid tegevuskuludest on üks võimalus Sepa Jalgpallikeskuse majandamist parandada. Lisaks küttesüsteemi kulude vähendamisele on teoreetiliselt võimalik minimaliseerida ka elektri- ja veekulusid. Autor leiab, et Tartu Jalgpallikool Tammeka

on Sepa Jalgpallikeskuse puhul tegevuskulud juba niigi küllaltki miinimumini viinud. Seega soovitab bakalaureusetöö autor otsida lisavõimalusi tulude suurendamiseks ja jalgpallikeskuse jätkuvuse tagamiseks.

Sepa Jalgpallikeskuse tulude allikateks on kunstmuruväljaku välja rentimine, Jalgpallikool Tammeka kokkuvõtte baasidelt, Tartu Linnavalitsuse toetus ja reklaamlepingud (Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud ... 2017). Loomulikult oleks Jalgpallikool Tammekal võimalus suurendada kunstmuruväljaku rendi hindasid ja seeläbi kasvaksid Sepa Jalgpallikeskuse välja rentimise tulud. Samas kui on teada, et juba praegu on Sepa Jalgpallikeskuse rendihinnad umbes kolmandiku võrra kallimad kui Tartus, siis käesoleva töö autor seda ei soovita (Kunstmuruväljaku kasutusgraafik ... 2017). Lisaks võimalusele, et väljakut rentida tahtjad eelistavad Annelinna kunstmuruväljakut või Tamme kunstmuruväljakut, siis selline signaal ei ole üldsusele positiivne. Samas on Sepa kunstmuruväljakul mitmeid vabu aegu, millest täiendavat tulu teenida (Kunstmuruväljaku kasutusgraafik ... 2017). Bakalaureusetöö autor rõhutab, et Sepa kunstmuruväljakul jalgpalli mängimine trennivälisel ajal on tasuta, kuid organiseeritud sporditegevuse puhul tuleb siiski renti Jalgpallikool Tammekale tasuda.

Jalgpallikool Tammeka kokkuvõtte baasidelt tähendab, et varasemalt tasutud raha teiste staadionite omanikele jääb nüüd üle. Suures osa mainitud rahast tuleneb Tammeka noorte treeningmaksumusest. Autor ei soovita treeningtasusid tõsta ning leiab, et ka Tartu linnapoolne toetus on piisav. Küll aga näeb käesoleva bakalaureusetöö autor potentsiaali reklaamilepingute ja muude sponsorsuhete tulude kasvus. Selleks tuleb aktiivselt otsida sponsorsuhteid, sest Sepa Jalgpallikeskus on atraktiivne ja suure meediakajastusega sporditaristu ning seetõttu võiks see rohkem sponsoreid jalgpallikeskust toetama meelitama. Lisaks teeb autor ettepaneku muude ürituste (firmade spordipäevad, loomade näitused jms) teenindamiseks ja sealt omakorda renditasude saamist.

Tribüünikatusse rajamine Sepa Jalgpallikeskusesse maksab umbes 50 000 – 60 000 eurot (Tiirik 2017). Teades, et aastane jalgpallikeskuse kasum on umbes 7 000 eurot ja ka seda sellisel juhul kui ootamatuid kulusi ei teki, siis pole see piisav, et jalgpallikeskuse kasumiga terve tribüünikatus ehitus finantseerida. Samuti rõhutasid

intervjuudes Kiidron (2017), Paas (2017) ja Tiirik (2017), et katuse ehitusega on küllaltki kiire, sest pealtvaatajate ebamugavus külmade ilmade korral mõjutab külastavust esindusmeeskonna mängudel. Seega peavad rahalised vahendid tulema kuskilt mujalt. Autori arvates võiks Jalgpallikool Tammeka vestelda seniste sponsoritega, Tartu Linnavalitsusega ja Eesti Jalgpalli Liiduga nende toetamise võimalustest.

Käesoleva bakalaureusetöö autor leiab, et järjekordne ühisrahastuskampaania oleks samuti teostatav. Kui eelneva projekti puhul jagati kunstmuruväljak visuaalseteks ruutmeetriteks, mida sai osta, siis sarnaselt saaks teha ka tribüünikatusega. Tribüünikatust ei oleks otstarbekas jagada ruutmeetriteks, sest siis oleks ühe ruutmeetri hind väga kõrge. Küll aga võiks jagada katuse mõttelisteks osadeks, mida saaks jällegi osta. Lisaks kallimatele osadele soovib autor enamuse tribüünikatusest müüa kümne euro kaupa. Selline summa on veel piisavalt väike, et inimesed oleksid nõus tribüünikatuse jaoks raha annetama.

Kui 2026. aastaks on viimane laenuosa ehk investeerimislaen pangale tagasi makstud, siis reaalsuses tuleb teha koheselt uus investeering Sepa kunstmuruväljakule. Põhjuseks on jalgpallistaadioni amortiseerumine. Eesti kliimas on näha, et kaheksa aastat on periood, kus jalgpalliväljak vajaks vahetust (Tiirik 2017). Tõsi küll, kunstmurukatted lähevad läbi aastate kvaliteetsemaks ja hooldamine paraneb, kuid sellegipoolest halb ilm ja väljaku koormus omakorda lühendavad staadioni eluiga. Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljaku koormus on väga suur, sest lisaks treeningutele on võimaldatud trennidest vabal ajal kasutada väljakut tasuta. Seda võimalust kasutatakse hulgaliselt, mis on tegelikult positiivne, et noored teevad sporti ja parandavad läbi liikumisharrastuse oma tervist. Kunstmurukattele mõjub suur koormus aga omakorda negatiivselt, lühendades väljaku eluiga.

KOKKUVÕTE

Spordi rahastamine on saanud meedias palju kajastust ning seda pigem negatiivses tähenduses. Spordiorganisatsioonid pole rahul rahajagamisega, vähese läbipaistvusega ja soovitakse konkreetsemaid regulatsioone. Raha vajadus nii sporditaristute täiendamiseks kui ka tippsportlastele rahvusvaheliste võistluste jaoks ettevalmistamiseks aina kasvab.

Sporditaristutesse investeerimine toob lisaks spordivõimaluste kasvule kasu ka majanduslikult kui loob uusi töökohti ja toob tänu spordivõistlustele linna rohkem külastajaid. Pealtvaatajad külastavad ka kohalikke restorane, poode ja hotelle, mis omakorda suurendavad ettevõtete kasumit. Sport kui liikumine tähistab paremat tervist ja on oluline, et sporditaristu puudlikkuse taha ei jääks inimeste liikumisharrastus.

Sepa Jalgpallikeskuse näol on tegemist töö valmimise hetkeks Eesti suurima ühisrahastuskampaaniaga. MTÜ Jalgpallikool Tammekale kuulub jalgpallikeskus ja nende kampaania edukus põhines jalgpalliväljaku virtuaalsete ruutmeetrite müügiga nii era- kui ka juriidilistele isikutele. Ühisrahastuskampaaniaga kogus Jalgpallikool Tammeka 150 000 eurot.

Sepa Jalgpallikeskuse investeeringud tulid pangalaenust, ühisrahastuskampaaniast, Eesti Jalgpalli Liidust ja muudest tuludest. Kogu investeering läks maksma 599 188 eurot, millest 300 000 eurot moodustas Jalgpallikool Tammeka poolt võetud laen, 150 000 eurot ühisrahastus (140 000 eurot era- ja juriidilised isikud ning 10 000 eurot Tartu linn), Eesti Jalgpalli Liidu toetus 100 000 eurot ja muud tulud katsid 49 188 eurot. Sepa Jalgpallikeskuse aastased tegevuskulud on lähtuvalt andmetest ja prognoosist 62 104 eurot. Tegevuskulude katteks tulevad finantsilised vahendid Sepa Jalgpallikeskuse välja rentimisest, Jalgpallikool Tammeka kokkuhoiust baasidelt tänu treeninggruppidega oma keskusesse kolimisega, Tartu Linnavalitsuselt ja reklaamlepingutest.

Sepa Jalgpallikeskuse ehitamise projekti esialgse prognoosi korral oli tegemist kulude märgatava alaarvestamisega, sest realiseerunud projekt oli u 150 000 eurot kulukam. Jalgpallikeskuse investeeringu maksumust kalkuleeriti ainult väljaku kuludest ja kvaliteedist lähtuvalt. Tasuvusarvutusi väljaku tulevase rahavooge väljarentimise tuludest ja kokkuhoiust senisest väljakute rendist selgelt ei esitatud. Autor hinnangul jälgis klubijuhatus vaid kulude kokkuhoidu ja ei olnud teinud stsenaariumeid ja võimalikke alternatiive rahas, mille põhjuseks oli ilmselt vastavate teadmiste ja kogemuste puudus. Praeguseks on võetud klubi poolt pangalaen, mistõttu planeeritakse ja jälgitakse rahavooge, kuid täiendav laen tõstis omakorda klubi mittejätkusuutlikkuse riskitaset. Seega autor järeldab, et projektide koostamisel tuleb arvestada võimalusega, et reaalsed kulud on suuremad kui eelnevalt prognoositud ning valmis olla potentsiaalsete täiendavate tulude leidmiseks.

Esimese tegutsemisaastaga teenis jalgpallikeskus kasumit ehk tulud ületasid kulusid. Sepa Jalgpallikeskuse majandamise olukorra veelgi parandamiseks ja jätkuvuse tagamiseks on võimalik nii kulude kokkuhoid kui ka tulude suurendamine. Kuigi tegevuskulud on viidud Jalgpallikool Tammeka poolt miinimumi lähedani, siis autor teeb jalgpalliklubile ettepaneku muuta altküttesüsteemi kasutamine efektiivsemaks, suheldes teenusepakkujaga eritingimuste saamiseks ja teiste staadionite omanike käest välismaal (eelkõige Soomes ja Rootsis) teadmisi kogudes. Tulude suurendamisel näeb autor potentsiaali reklaamtulude ja muude sponsortehingute puhul ning väljaku täiendaval väljarendil firmade spordipäevade ja loomade näituste jms jaoks.

Tegevuskuludel on otsene seos spordiväljakute elueaga. Tegevuskulusid ei ole mõttekas kokku hoida sporditaristu hooldusel, sest lühiajaliselt on küll tegemist kokkuhoiuga, kuid kogu investeeringu kasutusaeg sellega aga lüheneb. Korraliku hooldusega saab sporditaristu (seal hulgas jalgpalliväljakute) eluiga pikendada.

Sepa Jalgpallikeskusesse on palju investeeritud, kuid nii mõndagi on veel arendada. Intervjuudes bakalaureusetöö autorile mainiti tuleviku eesmärgidena tribüünile katuse ehitamist, pneumaatilist kuplit kunstmuruväljakule, lisakraavi kaevamist vee äravalgumiseks, sissepääsute sillutamist ja statsionaarse olmehoone rajamist koos riietusruumidega, kontoriga, majutusega ning parklaga. Samuti on autori arvates Põlva Lootose staadioni altküttesüsteemi rajamise investeering kasutu, sest väljaku omanikud

on loobunud kütmisest selle kulukuse tõttu. Selle sama investeeringu oleks võinud teha kuskile mujale.

Tribüünikatuse ehitamine on intervjueeritavate arvates kõige olulisem. Sepa Jalgpallikeskuse aastane kasum on väike ning seetõttu tuleb leida 50 000 – 60 000 eurot investeeringuks mujalt. Autor soovib kõigepealt arutada seniste sponsoritega, Tartu Linnavalitsusega ja Eesti Jalgpalli Liiduga nende toetamise võimalusi. Samuti näeb töö autor potentsiaali sarnase ühisrahastuskampaania tegemisel, kus tribüünikatus jagatakse mõttelisteks osadeks, mida saab osta annetuse või vastukingituse vormis. Autor soovib enamuse osasid müüa kümne euro väärtuses, sest kallimalt müües võib Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljaku tribüünikatuse ehituse annetajate hulk oluliselt väheneda.

Sepa Jalgpallikeskuse rajamine vähendas Tartu jalgpallitaristu ruumipuudust ja ebakvaliteetsust, muutis treeningute aegade planeerimise Jalgpallikool Tammekal vabamaks, meelitas uusi noormängijaid klubi treeningutega liituma ja edendas kohaliku spordi tegemise võimalusi. Tartu Jalgpallikool Tammeka füsioterapeutide Ott Meeritsa ja Margus Partsi arvates on uue kunstmuruväljaku tekkimisega lisaks vigastada saamise tõenäosuse vähenemisele ka reaalselt vigastusi pärast keskuse valmimist vähem. Meeste arvates on vähenenud põrutustraumad kukkumistest, selja- ja põlvetraumad, alaseljavalud ja ülekoormusvigastused. Jalgpallikeskuse kõrvalmaja elanik on täheldanud ümbruskonna kontingendi paranemist ja noorte liikumisharrastuse kasvu.

Jalgpallikool Tammeka esindusmeeskond võistleb Eesti jalgpalli kõrgliigas ja kasutab oma kevadistel ja sügistel kodumängudel väljakuna Sepa Jalgpallikeskuse kunstmuruväljakut. Uuel väljakul on Jalgpallikool Tammekal majanduslikult mõistlik võistlusmänge korraldada, sest mängude eest renti tasuma ei pea erinevalt Tamme staadionist või Annelinna kunstmuruväljakust. Võrreldes 2016. aasta esindusmeeskonna esimese ringi Annelinna kunstmurul peetud mängudega selle aasta Sepa Jalgpallikeskuses peetud mängudega, siis on märgata suurt publiku arvu kasvu. Sepa Jalgpallikeskuse rajamisega on keskmiselt ühel mängul 105 inimest rohkem kui aasta varem Annelinna kunstmuruväljakul. Kõrgliiga esimese ringi võrdluses kogus Tammeka 2016. aastal aga siiski rohkem punkte kui 2017. aastal. Autor teeb järelduse, et kvaliteetse sporditaristu efekt pole kohene ning paremad tulemused võivad väljenduda alles siis kui praegused

noored jõuavad esindusmeeskonda.

Sepa Jalgpallikeskuse rajamine oli hädavajalik, kuid endiselt valitseb Tartus spordiväljakute puudus. Mingi osa noorte jalgpallitreeningutest toimub endiselt kõva pinnasega amortiseerunud Tamme kunstmuruväljakul, mis koormab laste liigeseid ja on vigastusohhtlik. Sporditaristusse ja antud töö raames Tartu jalgpalliväljakutesse tuleks teha veel investeeeringuid. Läbi spordi arendamise väärtustame ühiskonnas sportlikku ja tervet eluviisi. Samas mõjutab sporditaristu puudus nende paremat kasutust. Väljakute suur täituvus võimaldab teenida jalgpalliklubil ka suuremat renditulu, mis omakorda mõjub väljaku tasuvusele positiivselt.

Edaspidiseks uurimiseks on võimalik vaadelda sporditaristu rahastamist erinevate spordialade vahel. Antud töös on vaatluse alla võetud empiirilises osas Tartu jalgpalli hetkeolukord, kus valitseb sporditaristu puudulikkus.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Alakshendra, A.** How are we funding professional sports stadiums? An overview. – *Managerial Finance*, 2016, Vol. 42, No. 9, pp. 885-890. DOI: 10.1108/MF-03-2016-0076
2. Aruanne „Spordipoliitika põhialuste aastani 2030“ elluviimise kohta. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, 2016, 40 lk.
[https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/news-related-files/161013_sport2030aruanne.pdf]. 16.04.2017.
3. **Baade, R. A., Matheson, V.A.** Financing professional sports facilities. – *Financing for Local Economic Development* 2nd ed, ME Sharpe Publishers. White, S.B., Kotval, Z.Z. New York, 2012, pp. 323-342.
4. **Becsky, A., Orban, I., Dekan, T., Zoltan, B., Herczeg, A.** Financing and operating questions of sports facilities. – *APSTRACT: Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, 2015, Vol. 9, No. 1-2, pp. 5-8. URL: <http://purl.umn.edu/210579>
5. **Belleflamme, P., Lambert, T., Schwienbacher, A.** Crowdfunding: Tapping the right crowd. – *Journal of Business Venturing*, 2014, Vol. 29, pp. 585-609
[https://dial.uclouvain.be/pr/boreal/object/boreal%3A157830/datastream/PDF_01/view]
6. **Belleflamme, P., Lambert, T., Schwienbacher, A.** Individual crowdfunding practices. – *Venture Capital*, 2013, Vol. 15, No. 4, pp. 313-333. DOI: 10.1080/13691066.2013.785151
7. **Bolsmann, C., Schausteck de Almeida, B., Marchi Junior, W., de Souza, J.** Rationales, rhetoric and realities: FIFA's World Cup in South Africa 2010 and Brazil 2014. – *International Review for the Sociology of Sport*, 2015, Vol. 50, No. 3, pp. 265-282. DOI: 10.1177/1012690213481970
8. **Buysere De, K., Gajda, O., Kleverlaan, R., Marom, D.** A Framework for

- European Crowdfunding, 2012, 40 p.
[<http://www.infoeuropa.ciejd.pt/files/database/000051001-000052000/000051102.pdf>]. 04.11.2016
9. **Dresner, S.** Growdfunding: A guide to Raising Capital on the Internet. New Jersey: John Wiley and Sons Inc, 2014, 272 p.
 10. Eesti spordipoliitika põhialused aastani 2030. Vastu võetud Riigikogus 18. veebruaril 2015. a. – Riigi Teataja III osa, 2015.
[<https://www.riigiteataja.ee/akt/320022015002>]. 16.04.2017.
 11. Euroopa Spordi Harta. Eesti Olümpiakomitee, 15. mai 1992.
[<http://www.eok.ee/euroopa-spordi-harta>]. 14.04.2017.
 12. **Fallone, E. A.,** Growdfunding and Sport: How Soon Until the Fans Own the Franchise? – Marquette Sports Law Review, 2014, Vol. 25, No. 1 pp. 8-37.
URL:
<http://scholarship.law.marquette.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1629&context=sportslaw>
 13. **Gallagher, J. T., Andrew, D. J.,** Financial Management – Principles and Practice, Fourth Edition. USA: Freeload Press, 2007, 629p.
 14. **Griffin, Z. J.** Crowdfunding: Fleecing the American Masses. – Case Western Reserve Journal of Law, Technology & the Internet, Forthcoming, 2012, pp. 1-46. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2030001
 15. **Hobza, V., Dohnal, T.** Theoretical foundations of municipal sport infrastructure development conceptual planning – Faculty of Physical Culture, 2008, Vol. 38, No. 4, pp. 7-15. URL:
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.5315&rep=rep1&type=pdf>
 16. **Kiidron, Kaarel.** (MTÜ Jalgpallikool Tammeka mänedžer, Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania meeskonna liige). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 17. aprill 2017.
 17. Kontaktid sihtasutusest. Tartu Sport Sihtasutus.
[<http://www.tartusport.ee/kontaktid-sihtasutusest/>]. 13.04.2017.
 18. Kunstmuruväljaku kasutusgraafik (jaanuar kuni juuni 2017. aasta). MTÜ Jalgpallikool Tammeka. (käsikiri)

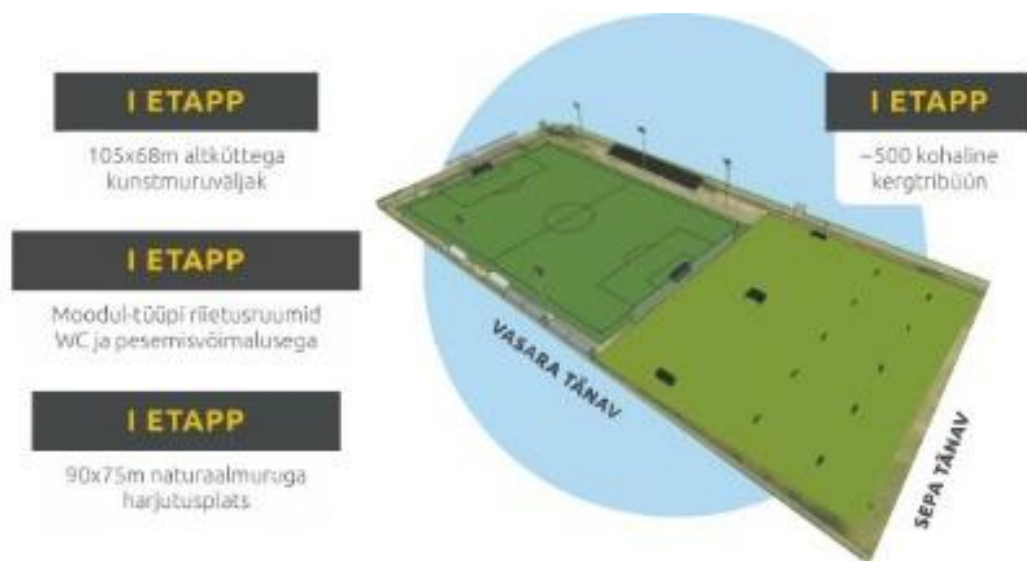
19. **Laine, Jaan.** (Eesti Buss OÜ bussijuht). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 31. märts 2017.
20. **Leheste, G.** Fotod: Rio olümpia peaaarenist on poole aastaga saanud räämas tondiloss. Delfi Sport, 14. jaanuar 2017.
[<http://sport.delfi.ee/news/jalgpall/maailm/fotod-rio-olumpia-peaaarenist-on-poole-aastaga-saanud-raamas-tondiloss?id=76907212>]. 21.05.2017.
21. **Maennig, W., Du Plessis, S.** World cup 2010: South African economic prespectives and policy challanges informed by the experience of Germany 2006. – Contemporary Economic Policy, 2007, Vol. 25, No. 4, pp. 578-590.
DOI: 10.1111/j.1465-7287.2007.00074.x
22. **Meerits, Ott.** (Eesti meeste jalgpallikoondise füsioterapeut, MTÜ Jalgpallikool Tammeka noortetöö juht ja füsioterapeut). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 12. aprill 2017.
23. **Paas, Kalle.** (MTÜ Jalgpallikool Tammeka kommertsjuht, Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania eestvedaja). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 21. märts 2017.
24. **Parts, Margus.** (Eesti meeste käsipallikoondise füsioterapeut, MTÜ Jalgpallikool Tammeka füsioterapeut). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 13. aprill 2017.
25. **Petersen, B. C., Carpenter, R. E.** Is the Growth of Small Firms Constrained by Internal Finance. – Review of Economics and Statistics, 2002, Vol. 84, No. 2, pp. 298-309. URL: <http://www.jstor.org.ezproxy.utlib.ut.ee/stable/3211778>
26. Premium liiga. Eesti Jalgpalli Liit. [<http://jalgpall.ee/voistlused/52/premium-liiga>]. 13.05.2017.
27. Raising finance for Europe's small & medium-sized businesses – A practical guide to obtaining loan, bond and equity funding. – Association for Financial Markets in Europe, 2015, 50 p.
[http://www.ltic.org/images/AFME_Growth2015_SME_1.pdf] 16.04.2017.
28. **Seli, N.** Miks on Eesti kõige populaarsem spordiala rahastamine? Konkurents on ju meeletu, võitjaid vähe. Delfi Sport, 18. september 2015.
[<http://sport.delfi.ee/news/liikumine/uudised/eok-president-neinar-seli-miks-on>

- eesti-koige-populaarsem-spordiala-rahastamine-konkurents-on-ju-meeletu-voitjaid-vahe?id=72485603]. 16.04.2017.
29. Sepa Jalgpallikeskuse halduskulud seisuga 31.03.2017. a. MTÜ Jalgpallikool Tammeka. (käsikiri)
 30. Sepa Jalgpallikeskuse teostatud tööde rahaline akt seisuga 2016. a. MTÜ Jalgpallikool Tammeka. (käsikiri)
 31. Sepa Jalgpallikeskuse vertikaalplaneering seisuga 21.01.2016. a. MTÜ Jalgpallikool Tammeka. (käsikiri)
 32. **Sommer, S., Arvisto, M., Haruoja, M., Paju, K., Noormets, J., Undusk, R.** Eesti spordi rahastamine. Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium ja Eesti Sporditeabe Sihtasutus, Tallinn, 2004, 221 lk. [http://www.spordiinfo.ee/est/g22s170]. 26.04.2017.
 33. Spordi rahastamine. EV Kultuuriministeerium. [http://www.kul.ee/et/tegevused/sport/rahastamine]. 15.04.2017.
 34. Spordiseadus. Vastu võetud Riigikogus 6. aprillil 2005. aastal. – Riigi Teataja I osa, 2005, nr. 22, art. 148.
 35. Sport. EV Kultuuriministeerium. [http://www.kul.ee/et/tegevused/sport]. 16.04.2017.
 36. **Zanetti, E. M., Bignardi, C., Franceschini, G., Audenino, A. L.** Amateur football pitches: Mechanical properties of the natural ground and of different artificial turf infills and their biomechanical implications. – Journal of Sports Sciences, 2013, Vol. 31, No. 7, pp. 767-778. DOI: 10.1080/02640414.2012.750005
 37. Tammeka kavandab vutipoistele harjutuskeskust. Tartu Postimees, 25. oktoober 2013. [http://tartu.postimees.ee/2574318/tammeka-kavandab-vutipoistele-harjutuskeskust]. 30.04.2017.
 38. **Tomczak, A., Brem, A.** A conceptualized investment model of crowdfunding. – Venture Capital, 2013, Vol. 15, No. 4, pp. 335-359. DOI: 10.1080/13691066.2013.847614.
 39. **Tiirik, Kristjan.** (MTÜ Jalgpallikool Tammeka tegevjuht, Sepa Jalgpallikeskuse ühisrahastuskampaania meeskonna liige). Autori intervjuu. Helisalvestis. Tartu, 10. aprill 2017.

40. Tippspordi raha võiks tulla riigiettevõtetest. Äripäev, 14. aprill 2014.
[<http://www.aripaev.ee/uudised/2014/04/13/tippspordi-raha-voiks-tulla-riigiettevotetest>]. 16.04.2017.
41. Tutvustus. Sepa Jalgpallikeskus. [<http://jalgpallikeskus.ee/tutvustus>]. 6.05.2017.
42. **Toader, C-S., Michalcewicz-Kaniowska, M., Zajdel, M., Dumitrescu, C-S.**
Some aspects regarding crowdfunding as an alternative source of funding projects in Poland and Romania. – Agricultural Management / Lucrari Stiintifice Seria I, Management Agricol, 2015, Vol. 17, No. 2, pp. 11-14. URL:
<http://www.lsma.ro/index.php/lsma/article/viewFile/790/pdf>
43. Ühisrahastamisest lühidalt – juhend väikestele ja keskmise suurusega ettevõtetele. Euroopa Komisjon, 2015, 36 lk.
[<http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/10229/attachments/1/translations/et/renditions/pdf>]. 22.05.2017.

LISAD

Lisa 1. Sepa Jalgpallikeskuse projekti esimene etapp

SUMMARY

FUNDING OF INFRASTRUCTURE INVESTMENTS AND OPERATING COSTS IN SEPA FOOTBALL CENTRE

Tauno Tekko

There are always ongoing disputes about funding of sport. Lack of resources is the key word, the expenses regarding infrastructure and operating costs are rising, which deepens the problem of remaining in international competition. Financing of Estonian sport is often reaproached due to the lack of clear idea how to divide funds between different sports organizations, a need for more specific regulations, also deficiency of explicit visibility and procedures.

For organizing FIFA World Cup 2006, Germany invested 1,4 billion euros in sports infrastructure for the tournament, four years later World Cup organizer South-African Republic invested 1 billion euros in stadiums. Latest FIFA World Cup organizer Brazil had planned to invest 2,5 billion euros, but actually ended up spending 3,2 billion euros in sports infrastructure. This evident trend is showing, that investments in sports infrastructure are rising, which also include the building costs of football stadiums.

Cofunded, owned by Tartu Tammeka Football School, Sepa Football Centre was built in 2016. The Centre was built by cofinancing of private personnel and business companies, also Tartu City and Estonian Football Association. However, important question is – how to cover operational costs of newly built stadium? Therefore it is important to research, how to keep football centre in good shape in the most effective way and also, what are the running costs? Sepa Football Centre has built in grass heating system, which is important because it allows for athletes to train all year long, but it is also very expensive to operate daily. Heating the grass is the main operational cost for Sepa Football Centre, consequently covering this cost demands adequate and

realistic fundings from the sports club. It is vital knowledge to plan ahead when and in which capacity to heat to determine further expenses.

Sepa Football Center was chosen by author, because it is newly built and owned by a club, not by city, for this reason the ownership is quite uncommon. When Centre was built it was unique since a big portion of financing was cofounded. In practice square meters of the stadium were sold to everyone who was interested. Most of the investments are done by now and all the contributors are hoping that it will benefit by good sport results in the future.

The aim of this study is to clarify founding principles of Sepa Football Center investments and operational cost perspective. To reach the aim, author has declared following research tasks:

- clarify sports infrastructure founding aims and their effects;
- describe sports infrastructure founding possibilities and selection criterias;
- describe cofoundation differences;
- give overview about Sepa Football Centre and it`s owners;
- analyze Sepa Football Center investments, operational costs and their financing possibilities;
- describe cofoundation results and effects;
- compile main conclusions and make recommendations.

When someone is investing into sports infrastructure, then besides creating better sports possibilities, the main reason, however, is economical side of investment. Sport infrastructure will create job places and bring more people to sports events. Game viewers will visit restaurants, shops, hotels, that will make these businesses more profitable. Sports infrastructure should not be the showstopper for people who are not engaged in sport.

Creation of Sepa Football Center significantly reduced the shortage of training space in Tammeka Football school. As a result, more young players could join the club and start training. As the club physiotherapists Ott Meerits and Margus Parts said, the new quality football field also reduced amount of training injuries such as concussions from falling, back and knee injuries, lower back pains and traumas from overload. The locals

around new stadium have noticed the improvement of overall attitude towards sport and more active physical training in area surrounding stadium.

Tartu Tammeka team is playing in premium league in Estonia. The stadium is used by them during spring and autumn games. The difference is also noticed in amount of visitors during the games, comparing period before new stadium. Good training possibilities will bring more good players into Tammeka team in the future.

The overall cost of Sepa Football Center was 599 188 euros. Cofundation was 150 000 euros, from which 140 000 euros was financed by private and business investors and 10 000 came from Tartu city. Estonian Football Association financed 100 000 euros, Club itself financed 50 000 euros and also took a loan of 300 000 euros. According to data and calculations, operational costs for club are about 62 000 euros a year. This will be covered by money coming from different club activities, advertisement campaigns and also from Tartu city.

To improve the financial status of the club, it should be reviewed how to increase incomes and decrease operational costs. Author is proposing to make grass heating system more effective, by getting special conditions from service provider. It is also vital to visit other installations in order to gain experiences from other users. To increase incomes, there is a need to use all potentiality of club regarding sponsors and commercial promotions.

There have been a lot of investments done, but the infrastructure must still be further developed in Sepa Football Center. Main developments are – a roof for visitor's tribune, a pneumatic cover for the football field, improvement for rainwater drain, also a building with different rooms for players and club staff, an office and a parking space. The most important is roof for visitor's tribune.

Investments for these construction works are a challenge. Author recommends to use sponsors and Tartu city to find foundings for these investments. Cofundation is also possible solution, however the minimum amount should remain at 10 euro level. Lifting this level might cause loss of interested people as cofounders.

The creation of Sepa Football Center was vital and important, however there is a still

lack of good sport infrastructure in Tartu. The modern infrastructure is necessary to invite more youth to trainings and also provide good training possibilities. Healthy life and healthy people can be valued through sport activities.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Tauno Tekko,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Sporditaristu investeeringute ja tegevuskulude rahastamine Sepa Jalgpallikeskuse näitel,“

mille juhendaja on Kertu Lääts,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates **01.01.2020** kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **15.05.2017**